

14 124578

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชบุรี

อภิธานวิชาการ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

(พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๘)

29 SEP 2006

ปก
08575.5J3
W517ค
2629
ภาคนิพนธ์
ของ
พัชรา นาคี

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชบุรี
วันลงทะเบียน 29 SEP 2006
เลขทะเบียน 0385
เลขเรียกหนังสือ 10 ๑๙๐๑/๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

3A

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาภาคนี้พบข้อบกพร่องแล้ว เห็นสมควรรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

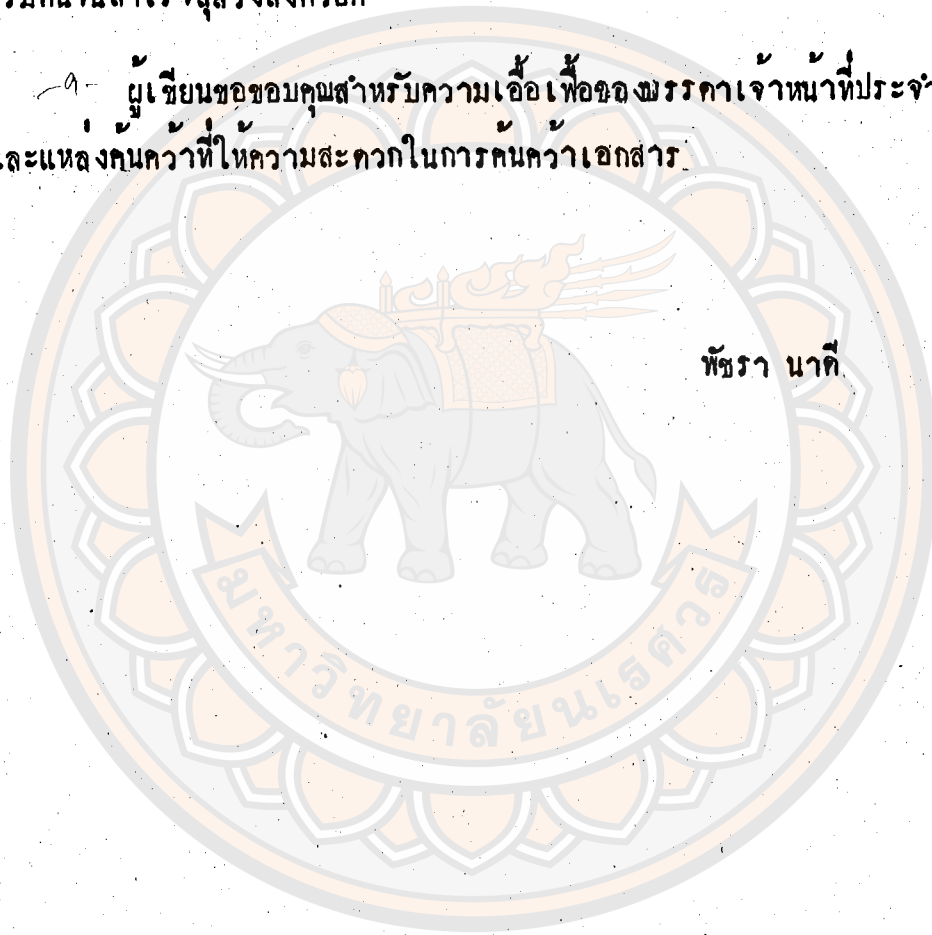
.....ที่ปรึกษา
(อาจารย์ อารี กลั่นกลิ่นหอม)

ประกาศคุณูปการ

ผู้เขียนขอกราบพระคุณอาจารย์ อารี กลิ่นกลิ่นหอม ซึ่งได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาใน
ครั้งนี้ นอกจากนี้ยังได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและช่วยตรวจแก้ตั้งแต่
เริ่มต้นจนสำเร็จจุดสว่างลงควยก็

ผู้เขียนขอขอบคุณสำหรับความเอื้อเฟื้อของบรรดาเจ้าหน้าที่ประจำหอสมุดแห่งชาติ
และแหล่งค้นคว้าที่ให้ความสะดวกในการค้นคว้าเอกสาร

พัชรา นาคี

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒
(พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๘)

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พินิจโลก
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

บทคัดย่อ

ภาคินพนธ์ฉบับนี้เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยกล่าวย้อนไปถึงอดีตในสมัยสุโขทัย จนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันทุกๆ ด้าน ความสัมพันธ์นี้เนื่องมาจากนโยบายการขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นและมีผลกระทบต่อประเทศไทยในระยะต่อมา ซึ่งการศึกษานี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรองและหนังสืออ่านประกอบ

ผลของการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นและความใกล้ชิดของผู้นำไทยในสมัยนั้นทำให้ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในฐานะพันธมิตรของญี่ปุ่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อไทยในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมือง เกิดการแตกแยกในกลุ่มคณะราษฎร ด้านเศรษฐกิจประสบกับปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรมทำให้ประชาชนเกิดความรักชาติเพราะผู้นำไทยสนับสนุนนโยบายการสร้างชาติและการปลุกฝังลัทธิชาตินิยม รัฐบาลใช้อิทธิพลเข้าไปก้าวร้าววิถีชีวิตประจำวันของประชาชนทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ ผลกระทบดังกล่าวนี้ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

สารบัญ

บทนำ

บทที่ ๑	ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒	๑
	- ความสัมพันธ์ต่อเนื่องในอดีต	๑
	- ความสัมพันธ์ระยะใกล้สงคราม	๑
บทที่ ๒	นโยบายของญี่ปุ่นที่มีต่อไทยในระยะก่อนสงคราม	๑๒
	- เอเชียเพื่อชาวเอเชีย	๑๒
	- การจักรเย็บใหม่ในเอเชียตะวันออก	๑๕
	- การสร้างวงไพบูลย์รวมแห่งมหาเอเชียบูรพา	๑๘
บทที่ ๓	นโยบายของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น	๒๒
	- ทศนคติไทยต่อญี่ปุ่น	๒๒
	- นโยบายของรัฐบาลไทยเอนเอียงไปทางญี่ปุ่น	๒๖
บทที่ ๔	ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒	๒๙
	- การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารไทยกับญี่ปุ่น	๒๙
	- ญี่ปุ่นกับกรณีพิพาทชายแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส	๓๔
	- การติดต่อสัมพันธ์ทางการทูต	๓๕
	- การติดต่อสัมพันธ์ทางค้า เศรษฐกิจ	๔๒
	- การติดต่อสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม	๔๗
บทที่ ๕	ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒	๕๑
	- แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของคณะเสรีไทย	๕๑
	- แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของหลวงพิบูลสงคราม	๕๖
	- แผนการดำเนินการของญี่ปุ่น	๕๗

- ไทยกับญี่ปุ่นเมื่อสงครามมีบุรี	๕๕
บทที่ ๖ ผลกระทบต่อไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒	๕๘
บทสรุป	๗๑
บรรณานุกรม	๗๕

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ ตรงกับสมัยพระไชยราชา ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๑๔ ของอยุธยา และได้ติดต่อกันอย่างเป็นทางการในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ๒ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๑๗๕ หลังจากออกญาเสนาภิมุขได้เสียชีวิตไปแล้วความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ หดงักไป ๓ ประจวบกับในปี พ.ศ. ๒๑๗๕ ประเทศญี่ปุ่นได้ปิดประเทศห้ามชาวญี่ปุ่นออกนอกประเทศและห้ามชาวต่างชาติเข้าไปในประเทศญี่ปุ่น นอกจากจีนและฮอลันดาเท่านั้นที่ญี่ปุ่นให้เข้าไปค้าขายได้ ต่อมาเริ่มมีความสัมพันธ์ใหม่ภายหลังจากญี่ปุ่นเปิดประเทศแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์คือ ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้นมีมาจนแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งในโลกที่มีความสำคัญต่อชาวเอเชียและโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยทั้งทางด้านการเศรษฐกิจและการเมือง

๑ไพฑูรย์ มีกุล ประวัติศาสตร์ไทย หน้า ๒๓๔

๒ถนอม อานามวัฒน์และคณะ ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา

หน้า ๒๐๘

๓ทวี ชีระวงศ์เสรี ความสัมพันธ์สภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๓๒

๔ ก.อ. หน้า ๓๒

๕ไพฑูรย์ มีกุล ด.ก. หน้า ๒๓๕

ระยะเวลาที่สำคัญและควรให้ความสนใจของความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศคือ ในระหว่างนั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕ ในขณะนั้นไทยมีหลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีและญี่ปุ่นมีนายพลโทโจ เป็นนายกรัฐมนตรี ไทยกับญี่ปุ่นได้ตกลงทำสัญญาว่าจะไม่รุกรานกันในปี พ.ศ. ๒๔๘๓^๒ และเมื่อกรณีพิพาทอินโดจีนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเกิดขึ้น ญี่ปุ่นก็ได้มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ต่อมาจึงได้ทำสนธิสัญญาการศึกษาสัญญาพันธไมตรีต่อกันเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อรวมสงครามสู้รบกับฝ่ายสัมพันธมิตรและได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔^๓ ควบโดยไทยให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นทั้งทางด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ วัฒนธรรม จนสิ้นสงคราม

ผลสะท้อนของการติดต่อบริสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศไทยนั้น มีผลทั้งทางด้านการเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทางด้านการเมืองทำให้เกิดแตกแยกกันในกลุ่มผู้ก่อการคณะราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕ ระหว่างฝ่ายสนับสนุนญี่ปุ่นกับฝ่ายต่อต้านญี่ปุ่น ทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นมีส่วนทำให้การค้าของไทยหยุดชะงัก เกิดภาวะเงินเฟ้อ การค้าตลาดมืด การกักตุนสินค้า ปัญหาเรื่องญี่ปุ่นเป็นปัจจัยสำคัญทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการสร้างชาติไทยให้เป็นอารยประเทศ การสร้างชาตินี้ยังคงอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นเราควรจะศึกษารายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อตระหนักถึงผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

^๑ เจริญ ไชยชนะ สงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๑๔๔

^๒ คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๒๓

^๓ กติกาสัญญาไมตรีระหว่างไทยกับประเทศญี่ปุ่น ราชกิจจานุเบกษา ๑๔๒๖ ตอนที่ ๕๓ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

- ๑. เพื่อทราบถึงภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
- ๒. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒
- ๓. เพื่อทราบนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อไทยทางด้านการเมือง การทูต การทหาร

เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

- ๔. เพื่อทราบนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อประเทศญี่ปุ่นทางด้านการเมือง การทูต การทหาร เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ข้อสมมติฐาน

- ๑. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นผลมาจากนโยบายขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่น
- ๒. จากลักษณะความใกล้ชิดกับญี่ปุ่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไทยเข้าร่วมสงครามในฐานะพันธมิตรของญี่ปุ่น
- ๓. ผลสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ไทยต้องประสบปัญหาความยุ่งยากทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

- ๑. ทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒
- ๒. ทำให้ทราบถึงแนวนโยบายต่างประเทศของไทยและญี่ปุ่นทั้งในระยะก่อนสงครามโลกและสงครามโลก
- ๓. ทำให้ทราบข้อเท็จจริงและเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงคราม

๔. ทำให้เห็นถึงผลสะท้อนที่ไทยได้รับหลังสงคราม

๕. เป็นแนวทางแกผู้ศึกษาสนใจในเรื่องนี้ได้ศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางลึกซึ้งต่อไป

ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

๑. จะศึกษาค้นคว้าในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

๒. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นทางด้านการเมือง การทหาร การทูต ด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

๓. ศึกษาผลสะท้อนที่ไทยได้รับจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาเรื่องนี้มุ่งที่จะศึกษาตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ Historical Approach โดยเสนอผลงานแบบพรรณาวเคราะห์ Analytical Description ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น Primary Sources เป็นหลักและอาศัยข้อมูลเอกสารชั้นรอง Secondary Sources ประกอบด้วย

แหล่งการศึกษาค้นคว้าที่สำคัญ

หอสมุดแห่งชาติ

ห้องสมุดของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

หอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หอสมุดมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

ข้อมูลที่ใช้ในตำราศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก. เอกสารชั้นต้น

- เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่ ๒ แห่ง พพ. ๒/๒ ๑(๑) เรื่องเหตุการณ์ก่อน
เริ่มต้นเมื่อญี่ปุ่นบุกประเทศไทย

- เอกสารเรื่องสงครามโลกครั้งที่ ๒ แห่ง พพ. ๒/๒ ๒ (๔) เรื่องข้อตกลง
ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

- ราชกิจจานุเบกษา

ฯลฯ

ข. เอกสารชั้นรอง

- กีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒

- แอมสุช นุ่มนนท์ เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

- พลเอกเนตร ชนะโยธิน ชีวทัศน์พล

- ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ฯลฯ

ค. วิทยานิพนธ์

- ชานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

(พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕)

ฯลฯ

ง. วารสาร

- วารสารธรรมศาสตร์

- วารสารประวัติศาสตร์

- แดลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี

ฯลฯ

ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

ความสัมพันธ์ต่อเนื่องในอดีต

ไทยและญี่ปุ่นมีประวัติศาสตร์ของมิตรภาพมาเป็นเวลานานแล้วเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย^๑ เอกสารของญี่ปุ่นกล่าววว่า ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้มีการส่งคณะทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีนนั้นก็คือเรือของไทยและเยี่ยมเมืองท่าของญี่ปุ่นด้วย^๒ นอกจากนี้เครื่องขามสังคโลกที่ไทยได้ผลิตขึ้นในสมัยสุโขทัย พวกเรือโจรสลัดญี่ปุ่นก็ได้นำเข้าไปในญี่ปุ่นและได้เป็นที่นิยมรู้จักกันทั่วไป^๓ การค้าขายระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น ได้อาศัยตัวกลางฝ่ายชาวจีนและชาวฮอลันดาทั้งสิ้น

ความสัมพันธ์ยังคงต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยา ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าได้มีการติดต่อทางสนันระหว่างโชกุนตระกูลโทคุกาวา กับสมเด็จพระเอกาทศรถ^๔ แต่ความสัมพันธ์เน้นหนักไปในทางการค้าขายเพราะญี่ปุ่นถือว่าอยุธยาเป็นแหล่งกลางระหว่างอินเดี๋ยกับจีนและญี่ปุ่น^๕ แต่ชาวญี่ปุ่นได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทยนานแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๐๗๓^๖ และเมื่อมีโอกาสชาวญี่ปุ่นก็จะ

^๑ วัฏฐาภิรักษ์ ความสัมพันธ์ไทย - ญี่ปุ่น หน้า ๑๕

^๒ Idem. cite ISUKO Ichiran And pp. 488 - 510 Nicsino Junjiro, Nichi - Tai Yonhyakurin Ehi (Tokyo : Jiji Tsushinsha, 1972), p. 14

^๓ ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๒

^๔ ก. หน้า ๕

^๕ สมจัย อนุภาพราชชน การทูตของสมัยอยุธยา หน้า ๔๖

^๖ ไพฑูรย์ มีกุล ประวัติศาสตร์ไทย หน้า ๒๑๕

สมัครเข้าเป็นทหารรักษาพระองค์ให้พระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม^๑ จะเห็นได้จากสงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชาแห่งพม่า ปรากฏว่ามีกองทหารอาสาของญี่ปุ่นเข้ากองทัพด้วย ๕๐๐ คน ออกญาเสนาภิมุขเป็นนายกอง^๒ ต่อมาโคเป็นเจ้ากรมอาสาญี่ปุ่นในสมัยพระเจ้าทรงธรรมและยังมีบทบาททางการเมืองในประเทศไทยจนเกิดเรื่องจุ่นวายขึ้น ต่อมาการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้หยุดชะงักลงในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. ๒๑๙๒ - ๒๑๙๘) เนื่องจากความหวาดระแวงชาวญี่ปุ่นว่าโคเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองของไทยมากเกินไป พระองค์จึงได้ทำการปราบปรามและขับไล่ชาวญี่ปุ่นออกนอกประเทศ ประกอบกับเป็นช่วงระยะเวลาที่ญี่ปุ่นได้ทำการปิดประเทศ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๙๘ เป็นต้นมา โดยใ้คงการติดต่อกับต่างประเทศและห้ามชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศและความสัมพันธ์ทางการทูตในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองก็หยุดชะงัก แม้ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าไชยและสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้พยายามฟื้นฟูอีก แต่ก็มีการค้าติดต่อเพียงเล็กน้อยเท่านั้นและหลังปี พ.ศ. ๒๒๖๘ เป็นต้นมาไม่ปรากฏมีหลักฐานอันใดที่กล่าวถึงการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองอีกเลย

จนปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ไทยกับญี่ปุ่นจึงเริ่มความสัมพันธ์กันใหม่อย่างเป็นทางการ โดยได้มีการทำสนธิสัญญาว่าด้วยทางพระราชไมตรีและการค้าขายในระหว่างประเทศไทยสยามกับประเทศญี่ปุ่นเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๐^๓ ซึ่งประบู่ทำให้สิทธิประเทศทั้งสองแต่งตั้งทูตไปประจำ

^๑กรมศิลปากร มูลเหตุแห่งการติดต่อก้าขายระหว่างไทยกับอังกฤษ หน้า ๑๒ - ๑๓

^๒พระบริหารเทพธานี พงศาวดารชาติไทย หน้า ๒๕๕

^๓หนังสือประกาศทางพระราชไมตรี ราชกิจจานุเบกษา ๓๐๕ วันพฤหัสบดี เดือนนี้ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีกุน นพศก ๑๒๔๔

ในประเทศคูเกาคีและไต้หวันทั้งสองมีฐานะเป็นมิตรประเทศแบบได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง ต่อมาได้มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๕ ของไทย ซึ่งญี่ปุ่นเข้ามาค้าศอกกับไทยหลังจากญี่ปุ่นเปิดประเทศแล้ว การที่ไทยได้ตกลงทำสัญญาทางทูตฉบับแรก คือฉบับวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๐ นี้แล้วทำให้ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ไทยกับญี่ปุ่นได้ทำสนธิสัญญาไมตรีทางการค้าขายและเดินเรืออีก ๑ ฉบับ ที่กรุงเทพฯ ข้อความสำคัญในสนธิสัญญานี้จะระบุให้คนไทยในสัญชาติของคูเกาคีที่ไปอยู่ในประเทศคูเกาคีอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความคุ้มครองสิทธิสภาพนอกอาณาเขต^๒ ในไทยและไทยเก็บภาษีสินค้าขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ เช่นเดียวกับที่ไทยได้ทำสัญญากับอังกฤษกับประเทศตะวันตกอื่นๆ มาแล้ว^๓ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงเป็นชาติเดียวในเอเชียที่ได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตบนดินแดนดินไทยเช่นเดียวกับประเทศตะวันตก^๔

หลังจากที่มีความสัมพันธ์กันไ้ไม่นาน รัฐบาลไทยก็ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายชาวญี่ปุ่น ชื่อ ดร. มาซาโอ โทคิชิ ซึ่งสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเอกทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยเยลแห่งสหรัฐอเมริกา เข้ามาช่วยราชการในฐานะที่ปรึกษาทางกฎหมาย ดร. มาซาโอ รับราชการอยู่ในประเทศไทยจนกระทั่งถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ขณะรับราชการอยู่นั้น ดร. มาซาโอ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระยามหิทธิรมนูปกรณ์โกศลคุณ" นอกจากนั้นยังมีชาวญี่ปุ่นคนอื่นๆ

^๑หนังสือประกาศทางพระราชไมตรี ราชกิจจานุเบกษา ๓๐๕ วันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีกุน นพศก ๑๒๔๔

^๒ทรงศรี อัจจอรณ การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า ๕๐ - ๕๒

^๓เขียน ชีรวินัย ความสัมพันธ์ทางการ เศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๓๒

^๔ทรงศรี อัจจอรณ จรก. หน้า ๒๖๓

ที่เข้าร่วมบริหารราชการในเมืองไทยอีกหลายคนเช่น นายคาเมทาโร โทยามา ผู้เชี่ยวชาญเรื่องใหม่
ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๗ นางสาวเทะซุ มาซุอิ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนราชนิติ ระหว่าง
พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๕๐ เป็นต้น *

เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้น ไทยได้เข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรประกาศสงคราม
กับฝ่ายเยอรมัน ออสเตรีย - ฮังการี และเป็นฝ่ายชนะสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรรวมทั้งญี่ปุ่น
ด้วย ไทยจึงขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไทยเสียเปรียบและยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของชาวญี่ปุ่น
ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ^๒ และต่อมาไทยกับญี่ปุ่นก็ได้ตกลงทำสนธิสัญญาใหม่ในลักษณะ
ที่เสมอภาคกันคือ สนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์และการเดินเรือ พ.ศ. ๒๔๘๐ ^๓

ความสัมพันธ์ระยะไกลสงคราม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีความสนิทสนมกันมากในระยะก่อนหน้าที่จะเกิดสงคราม
โลกครั้งที่สองเพียงเล็กน้อย เมื่อญี่ปุ่นมีนโยบายขยายอำนาจในเอเชียตะวันออก ทำให้ไทยและ
ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ -
๒๔๗๕ เป็นเวลาถึง ๔ ปี เมื่อนาย ยาทาเบ ยาชูกิชิ ได้มาเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศ
ไทย เขาได้ดำเนินการทางการทูตโดยชักจูงให้ไทยยอมรับอิทธิพลของญี่ปุ่นแทนอิทธิพลของประเทศ
ตะวันตกโดยเฉพาะคืออังกฤษ โดยอาศัยอุดมการณ์ชาตินิยมและกบฏการเสียดินแดนของไทยเป็น

^๑ สุรางค์ศรี คันเสียงสม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
อยู่หัว หน้า ๑๐๗ - ๑๑๕

^๒ ทรงศรี อัจจอรุณ การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศ
มหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า ๕๐ - ๕๒

^๓ กระทรวงต่างประเทศ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย สนธิสัญญาและความตกลงทวิภาคี
ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เล่ม ๕ หน้า ๑๓๒ - ๑๔๔

แนวทางสำคัญ * และสมัยสนุนผู้นำในคณะราษฎร เรื่องการปกครองระบบใหม่ ซึ่งมีนโยบายชาตินิยม ค่ายเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงได้กลายเป็นมิตรที่สนิทสนมกับบุคคลในคณะราษฎร ๒ ต่อมาได้มีการทำรัฐประหาร ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ทำรัฐประหารสำเร็จก็ด้วยความช่วยเหลือจากสถานทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและอาวุธ เมื่อไทยได้จัดตั้งรัฐบาลแล้ว ไทยได้จัดร่างประมวลกฎหมายเสร็จสิ้นโดยรวดเร็ว แล้วก็ได้ส่งไปให้ฝ่ายญี่ปุ่นพิจารณา จะเห็นได้ว่าขณะนั้นญี่ปุ่นได้มีอิทธิพลในไทยมากและมีความสนิทสนมกับบรรดาผู้นำไทยเป็นอย่างดีด้วย ๓

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๒) ไทยได้เจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับนานาประเทศ ญี่ปุ่นก็ได้ตกลงทำสนธิสัญญาใหม่เช่นเดียวกันกับประเทศอื่นๆ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ คือ เป็นสนธิสัญญาเสมอภาค หลักการถ้อยที่ที่ปฏิบัติต่อกัน หลักความเป็นธรรม และหลักคุณประโยชน์แก่กันและกันและให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งในเรื่องการพาณิชย์และการเดินเรือและให้ผลปฏิบัติอย่างชาติพื้นเมืองในเรื่องภาษีอากร

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมากระชับอีกคือ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๕* คณะกรรมการ ๑๗ ชาติ รายงานต่อสภาสันนิษสชาติว่า การที่ญี่ปุ่นพิพาทกับจีนเรื่องแมนจูเรียนั้น ญี่ปุ่น

* ทีวี วีระวงศ์ เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๔๗

๒ ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๒๔๘๒ - ๒๔๘๘)

หน้า ๕

๓ ฉลอง สุนทราวาณิชย์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ หน้า ๒๔๓

* ขณะนั้นยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงปฏิทิน ยังคำนวณแบบไทยคือปีใหม่เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน ถ้าคำนวณแบบใหม่ก็ควรจะเป็นปี พ.ศ. ๒๔๗๖

ปึกและรัฐบาลแมนจูก็กั้นญี่ปุ่นตั้งขึ้นเป็นรัฐบาลหุ่น นานาชาติไม่ควรรับรอง พระยาศรีวิสารวาจา
 รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศในขณะนั้นได้เสนอหารือในคณะรัฐมนตรีฯ ลงมติว่าเพื่อไม่ให้ญี่ปุ่นหมาย
 ใจไทยเราควรคงเว้นการออกเสียง การงดเว้นกรหาเสียงนี้ทำให้ชาติต่างๆ ในยุโรปแสดงความ
 ไม่พอใจบ้าง และผู้แทนญี่ปุ่นได้เดินออกที่ประชุม ก่อนออกที่ประชุมได้เดินเข้ามาจับมือผู้แทนไทยแล้ว
 กล่าวคำขอขบใจมาก ถ้าฝรั่งรบไทยญี่ปุ่นจะช่วยรบและญี่ปุ่นจึงประกาศว่าไทยใกล้ชิดสนับสนุนญี่ปุ่นในทาง
 ใจ * ต่อมาญี่ปุ่นก็ได้ยื่นใบลาออกจากสนธิสัญญาชาติ จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่าไทยมีความสนิทสนม
 กับญี่ปุ่นมาก

นอกจากสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตแล้ว ญี่ปุ่นยังได้สร้างความสัมพันธ์ทางค้ากันอื่นๆ
 อีกเช่น การทหาร การเมืองค่านวัฒนธรรม คานเศรษฐกิจ ในคานการทหาร นายยาทาเบ ได้
 พยายามชักชวนพลเรือโทหลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ ทมลนาวิน) ผู้บัญชาการกองทัพเรือในเวลา
 นั้นให้สั่งซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากญี่ปุ่นและได้ริเริ่มคณะกรรมการฝ่ายจัดซื้ออาวุธสำหรับราชนาวีรวมทั้งหลวง
 สินธุสงครามชัยให้ไปเยือนญี่ปุ่นและดูงานเกี่ยวกับกิจการกองทัพเรือญี่ปุ่นด้วย คณะกรรมการชุดนี้เดิน
 ทางเยือนญี่ปุ่นในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ต่อมาราชนาวีไทยก็ได้สั่งซื้อเรือรบจำนวน ๒๐ ลำ
 จากญี่ปุ่น ๒ นอกจากนั้นเมื่อไทยเปลี่ยนชื่อประเทศจาก "สยาม" มาเป็น "ไทย" ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้ว ญี่ปุ่นได้แสดงความพอใจและชื่นชมในนโยบายนี้เป็นอันมาก ถึงกับส่งเครื่องบินแบบ
 ยามาโตะชนิดสองเครื่องยนต์ที่สร้างในญี่ปุ่นให้บินมายังประเทศไทยโดยตรง เพื่อแสดงความดีนทว

Japan among the Great Powers ของศาสตราจารย์เชจี อิชิคา หน้า

๓๑๖ - ๓๒๒

๒ อิเคโนะ นิริโอะ ประวัติศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นและไทยตามลำดับเหตุการณ์
 แปลโดย วิชาสงศ์ นพรัตน์ แดลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ๒๔ - ๒๕ มกราคม ๒๕๑๓

ไมตรีในโอกาสที่ไทยเปลี่ยนชื่อประเทศ

ในค่านวณธรรมญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจแก่ประเทศไทยมาก ได้มีการจัดตั้ง "สยามสมาคม" (Shamy Kyokai) ขึ้นที่กรุงโตเกียว ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยรวมด้วยราชการ พอลา ประชาชนชาวไทยก็รวมกันตั้ง "สมาคมญี่ปุ่น - สยาม" โดยมีพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นนายกสมาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างสองประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นให้สนิทสนมกันยิ่งขึ้นและส่งเสริมความเจริญทางการค้าของประเทศไทยทั้งสองเช่นเดียวกับสยามสมาคมในประเทศญี่ปุ่น มีการให้ทุนแก่นักเรียนไทยไปศึกษาต่อ ณ ประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔^๒ และกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นก็ได้จัดตั้งสมาคม Kokusei Gakuyu Kai ขึ้นเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือในด้านการศึกษาและสถานที่พักซึ่งมีนักเรียนไทยพักอยู่มากกว่านักเรียนจากชาติอื่นๆ ทั้งหมด^๓ นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนภาษาไทยในแผนกวิชาภาษาต่างประเทศที่มหาวิทยาลัยโตเกียว (Tokyo Gaikokugo Daigaku) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ และเปิดโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นขึ้นในประเทศไทยที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ และในการสร้างสัมพันธไมตรีทางวัฒนธรรมนี้ นายยาทาเบ มีบทบาทมาก นายยาทาเบได้พยายามสร้างความรู้สึกใหม่แก่คนไทยโดยทำให้ชาวไทยเกิดความรู้สึกต่อต้านชาวตะวันตกและ

^๑ เครื่องบินญี่ปุ่นมาไทย ศรีกรุง ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ หน้า ๑ - ๒

^๒ ซาซานางา "สัมพันธภาพระหว่างญี่ปุ่น - ไทย" ใน สัมพันธไมตรีไทยญี่ปุ่น : ชาวไทย ฉบับพิเศษ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม - ๕ มิถุนายน ๒๕๐๖ หน้า ๑๖

^๓ ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๘๗

ให้หันไปนิยมญี่ปุ่นแทน โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมในการโน้มน้าวจิตใจ เช่น ใ้ไ้แนะนำนักประวัติศาสตร์
ญี่ปุ่นเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับเรื่องชนชาติไทยของสมเด็จพระ
ยาคำรงราชานุภาพและส่งงานศิลปะของญี่ปุ่น เข้าร่วมแสดงในงานนิทรรศการที่ประเทศไทยด้วย ”

ในค่านเศรษฐกิจ นอกจากชาวญี่ปุ่นเข้ามาเป็นทหารอาสาญี่ปุ่นแล้ว ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ยังเข้า
มาเพื่อค้าขาย โดยรับซื้อสินค้าพื้นเมืองเช่น หนังกวาง ไม้หอม ศึกมุก กำมะถัน ฝ้ายและน้ำมัน
มะพร้าว ส่งไปจำหน่ายที่ญี่ปุ่น ^๒ เพราะสินค้าดังกล่าวเป็นที่นิยมมาก การติดต่อทางค่านนี้ได้ค่านเป็น
มาเรื่อยๆ จนถึงสมัยใกล้สงครามญี่ปุ่นต้องการหาประเทศที่เป็นแหล่งให้ชาวญี่ปุ่นเข้ามาทำมาหากินได้
สะดวกและญี่ปุ่นก็มองเห็นว่าไทยเป็นสถานที่เหมาะสำหรับเป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาดการค้าอุตสาหกรรม
กรรมของญี่ปุ่น ซึ่งชาวญี่ปุ่นสามารถเข้ามาลงทุนค่านในธุรกิจการค้าได้โดยเสรี ”

ญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทมากทางเศรษฐกิจของไทยเช่น ส่งเสริมการปลูกฝ้าย การซื้อขายข้าว การ
การเป็เสายการบินพาณิชย์และเส้นทางเดินเรือการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง “ ปรากฏว่าตั้งแต่ปี
พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมาอิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในประเทศไทยทวีสูงขึ้นเรื่อยๆ มีการลงทุนจาก
ญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมต่างๆ เพิ่มมากขึ้น และญี่ปุ่นก็ได้สั่งซื้อข้าวจากไทยเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยลดการขาด
ดุลการค้าของไทย โดยเคยสั่งซื้อเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ เพียง ๔๖๖ ตัน แต่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้

^๑สุรางค์ศรี ตันเสียงสม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
หน้า ๑๐๗ - ๑๑๘

^๒ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๒๗

^๓สกลไส ชันติวรพงศ์ ประเทศไทยกับปัญหาอินโดจีนของฝรั่งเศส ๑๘๓๗ - ๑๘๔๗
หน้า ๘๖

^๔ฮิเคโอะ นิริโอกะ ประวัติศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นและไทยตามลำดับเหตุการณ์
แปลโดย วิชาสงศ์ นพรัตน์ แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี ๒๔ - ๒๕ มกราคม ๒๕๑๓

เพิ่มขึ้นเป็น ๔๒,๓๐๓ ตัน ในขณะที่เดียวกันปริมาณการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็เพิ่มมากขึ้น สินค้าญี่ปุ่นที่ส่งเข้ามาปริมาณสูงถึง ๑๕.๕ % ของจำนวนสินค้าเข้าประเทศทั้งหมด^๑ ปริมาณสินค้าคงคลังลาวเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ -ถึงปลายปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ตัวเลขเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕.๓ % และเมื่อถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ญี่ปุ่นก็เริ่มได้เปรียบดุลการค้าและเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยแล้ว^๒ และเป็นประเทศที่มีอิทธิพลสูงสุดในไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองนั่นเอง ดูจากตารางที่ ๑ และ ๒

ตารางที่ ๑ ปริมาณการค้าระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๘๑
หน่วยเป็นเงินเยน

ปี	ส่งจากญี่ปุ่น	ส่งไปขายญี่ปุ่น
๒๔๙๕	๔๓,๐๒๔,๐๐๐	๘,๙๕๗,๐๐๐
๒๔๘๐	๔๕,๓๘๒,๐๐๐	๑๓,๕๙๑,๐๐๐
๒๔๘๑	๓๕,๒๖๕,๐๐๐	๕,๕๕๑,๐๐๐

ตารางที่ ๒ ประเทศคู่ค้ากับไทย พ.ศ. ๒๔๙๕ - ๒๔๘๑

^๑ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๒๔๘๒ - ๒๔๘๕)

หน้า ๕

^๒ธัญญา ธรรมนันท์ "กษัตริย์ญี่ปุ่น : จากยามาคาถึงทานากะ" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับภัยเหลือสภาพ ๓ หน้า ๓ - ๕ : ๑๔ - ๑๕ สิงหาคม - ธันวาคม ๒๕๑๘

ประเทศ	พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๘	พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๔๐	พ.ศ. ๒๕๔๐/๒๕๔๑
ญี่ปุ่น	๒๖.๖ %	๒๕.๗ %	๑๘.๘ %
จีน	๓.๗ %	๘.๐ %	๓.๒ %
ฮ่องกง	๗.๘ %	๘.๒ %	๗.๖ %
สหรัฐอเมริกา	๒.๘ %	๓.๗ %	๕.๐ %
เยอรมนี	๘.๓ %	๕.๕ %	๖.๒ %
อังกฤษ	๑๑.๖ %	๑๒.๒ %	๑๒.๒ %

ที่มา

จากตารางที่ ๒ จะเห็นว่าการค้าของอังกฤษกลับเป็นรองการค้าของญี่ปุ่น ระยะเวลา พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๘ เป็นระยะที่ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายผูกมิตรกับไทยโดยมีนายยาทาเบ เป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินนโยบายนี้และนโยบายนี้ก็สำเร็จไปด้วยดี ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นเข้ามาในซัพPLY ไทยได้อย่างรวดเร็วอาจเป็นเพราะ

ประการที่หนึ่ง การเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขึ้นทำให้ประเทศตะวันตกพะวองอยู่กับการสู้รบไม่อาจติดต่อกับไทยได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นโอกาสให้ญี่ปุ่นได้เข้ามาติดต่อกับไทยโดยสะดวก ซึ่งไทยก็ยินดีติดต่อกับเขาได้ เพราะญี่ปุ่นสามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของไทย ได้เป็นอย่างดีจนได้แทนที่ประเทศตะวันตก

ประการที่สอง เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๕ คณะราษฎรประกอบด้วยทหารและพลเรือนรุ่นใหม่และผู้นำของคณะราษฎรบางคนก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับญี่ปุ่นมาก่อน ดังนั้นเมื่อภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เพียงไม่นาน ได้เกิดการขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิคมกษัตริย์กับฝ่ายคณะราษฎรอีกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื่องจากฝ่ายนิคมกษัตริย์มีความสัมพันธ์กับ

ประเทศตะวันตกคืออยู่แล้ว ขอมทำให้ฝ่ายคณะราษฎรต้องคำนึงถึงผลที่อาจจะเกิดขึ้นจากการที่ประเทศตะวันตกได้ร่วมมือกับคณะราษฎรและมีบริบททางเศรษฐกิจที่จึงทำให้คณะราษฎรต้องมุ่งขอความสนับสนุนจากญี่ปุ่นซึ่งกำลังมีอำนาจแทนประเทศตะวันตกและญี่ปุ่นได้มีเป้าหมายที่จะเข้าไปมีอำนาจอยู่แล้ว ขอมจะให้การสนับสนุนทันที ดังนั้นเมื่อคณะราษฎรเป็นฝ่ายกุมอำนาจไว้ได้ก็ขอมส่งให้อิทธิพลของญี่ปุ่นในไทยได้เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ประการที่สาม สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ก่อให้เกิดลัทธิชาตินิยมขึ้นหลายประเทศ และก็ทำให้ฝ่ายทหารได้เข้าไปมีอิทธิพลอำนาจในการปกครองประเทศรวมทั้งไทยและญี่ปุ่นด้วย การที่ได้มีผู้รักประเทศเป็นฝ่ายทหารซึ่งดำเนินนโยบายชาตินิยมเช่นเดียวกันนี้ขอมจะทำให้เกิดความผูกพันใกล้ชิดต่อกันไป และก็เป็นช่องทางให้ญี่ปุ่นขยายอิทธิพลได้สะดวก จากเหตุผลต่างๆ นี้เองทำให้นโยบายของญี่ปุ่นประสบผลสำเร็จและทำให้อังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มหวาดระแวงท่าทีของไทย โดยตั้งข้อสงสัยว่า ไทยกำลังนิยมญี่ปุ่นมากเกินไป

อาจสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระหว่างใกล้สงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก โดยทั้งสองประเทศเป็นมิตรกันในด้านกาารทูต การเมือง ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจในขณะนั้น ญี่ปุ่นจะท่องเที่ยวอาศัยไทยอยู่มากทางด้านเศรษฐกิจและญี่ปุ่นก็ถือว่าเวลานั้นมีแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่ญี่ปุ่นถือว่าเป็นมิตรจริง

รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๑๕๖

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แท้มที่ ๕/๑๓๔ ปีก ๑ สำเนาหนังสือจากอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เรื่องคำสั่งสำหรับอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๗๔

นโยบายของญี่ปุ่นที่มีต่อไทยในระยะก่อนสงคราม

ในสมัยที่พระจักรพรรดิเมจิเสด็จสวรรคต ครองราชย์สมบัติอยู่นี่เองที่ญี่ปุ่นได้สามารถพัฒนาประเทศได้มีขีดกึ่งทางด้านการค้าและการเกษตรกรรม สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศมีความมั่นคงมากทำให้ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศให้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการวัตถุดิบมาป้อนโรงงานอุตสาหกรรมจึงมีมากขึ้น วัตถุดิบเหล่านี้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องนำมาจากแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย ในรัชกาลซันตสึเมทสึได้เริ่มมีอำนาจมากขึ้น ในญี่ปุ่นและประสงค์ที่จะให้ประเทศกลายเป็นมหาอำนาจขึ้นโดยเร็ว สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยผลักดันให้ญี่ปุ่นเริ่มขยายอาณาเขตด้วยการเปิดฉากรุกรานแผ่นดินใหญ่ของเอเชีย โดยเฉพาะในประเทศจีน จึงทำให้เกิดการขัดผลประโยชน์กับประเทศตะวันตกซึ่งได้เข้ามาสร้างอิทธิพลอยู่ในประเทศจีนแล้ว เช่น อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และรัสเซีย เป็นต้น

นโยบายการขยายอำนาจในเอเชียเป็นพื้นฐานสำคัญของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นนับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๑๑ ถึง ๑๙๔๒ ส่วนการขยายตัวของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้แก่ สงครามจีน - ญี่ปุ่น พ.ศ. ๑๙๓๗ สงครามญี่ปุ่น - รัสเซีย พ.ศ. ๑๙๔๕ การโค่นล้มราชวงศ์ชิงและการปกครองดินแดนในอาณัติของสันนิบาตชาติหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ กรณีพิพาทแมนจูเรีย พ.ศ. ๑๙๓๕ และสงครามยึดเยื่อกับจีน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๑๙๔๐ - ๑๙๔๕ คงจะกล่าวได้ว่า การที่ญี่ปุ่นได้พยายามผูกมิตรกับไทยในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกของญี่ปุ่น พฤติการณ์ของญี่ปุ่นเหล่านี้จึงมีผลทำให้ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่อไทยดังต่อไปนี้

เอเชียเพื่อชาวเอเชีย

หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ยึดครองแมนจูเรียแล้วในวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๑๙๓๕ ญี่ปุ่นได้ออก

ประกาศฉบับหนึ่งเรียกว่า "แถลงการณ์อำมาตย์" ของนายเออิจิ อามามู ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการโฆษณาของกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่นในเวลานั้นอันเป็นนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นจะเป็นผู้นำในเอเชียทั้งหมดในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ แถลงการณ์ฉบับนี้นิยมเรียกกันว่า "ลัทธิมอนโรของญี่ปุ่น" สาระสำคัญมีอยู่ว่า เพื่อให้เอเชียเป็นของคนเอเชียทั้งหมด ญี่ปุ่นจะขับไล่อิทธิพลของชาติตะวันตกออกไปจากเอเชียทั้งหมด และสถาปนาวงไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาขึ้นมา ซึ่งเบื้องหลังของนโยบายนี้คือ ญี่ปุ่นต้องการขยายดินแดนในการรวมประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองและการนำของญี่ปุ่น

เมื่อมีการประชุมทออายุการจำกัดจำนวนเรือรบตามอนุสัญญาวอชิงตันระหว่างอังกฤษ สหรัฐ และญี่ปุ่นใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ทำให้สัมพันธภาพอันดีที่มีอยู่ต่อกันระหว่างญี่ปุ่นและตะวันตกมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ จนกระทั่งสงครามนั้นสิ้นสุดลงเมื่อญี่ปุ่นได้กลายมาเป็นมหาอำนาจหนึ่งของฝ่ายสัมพันธมิตรของประสพอนุสรณ์ เนื่องจากถูกจำกัดจำนวนกองทัพเรือลงอย่างมาก และการที่ชาติตะวันตกไม่พอใจการกระทำของญี่ปุ่นเกี่ยวกับการกระทำของญี่ปุ่น เกี่ยวกับแมนจูเรียและจีน เพราะการเพิ่มอำนาจของญี่ปุ่นในดินแดนดังกล่าวทำให้ผลประโยชน์ของชาติเหล่านั้นในประเทศจีนต้องถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจึงร่วมกันปิดตลาดสินค้าญี่ปุ่นในทวีปยุโรปและอเมริกาโดยมีประเทศอังกฤษเป็นตัวตั้งตัวตีในเรื่องนี้ ในระยะนี้เองญี่ปุ่นจึงได้ดำเนินการเผยแพร่ความคิดของเอเชียสำหรับชนชาติเอเชีย "Asia for the Asiatics" อย่างเต็มที่โดยญี่ปุ่นต้องการเป็นผู้นำในการขับชาติตะวันตกไปจากเอเชีย ๒ ดังที่พระมิตรกรมรักษาดักราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว

๑ ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๘
หน้า ๑๘

๒ กรมเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แฟ้มที่ ๕ / ๑๗๘ ปีที่ ๑ สำเนาหนังสือฉบับที่ ๑๒๓/๑๐๑๖ จากอัครราชทูตในกรุงโตเกียวถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๗๗

เมื่อญี่ปุ่นมีท่าทีที่ไม่ไว้วางใจอังกฤษมากขึ้น หลังจากอังกฤษเข้ามาสร้างฐานทัพเรือใหญ่อย่างมั่นคงขึ้นที่สิงคโปร์ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เพราะฐานทัพเรือที่สิงคโปร์อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อการป้องกันตนเองและความปลอดภัยในเส้นทางเดินเรือของญี่ปุ่นในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้น ความไม่พอใจอังกฤษในหมู่นายทหารญี่ปุ่นนำไปสู่การจัดตั้ง " องค์การรวมชนชาติเอเชีย " Dai Ajiya Kyokai หรือ The Pan Asianist Organization ขึ้นในโตเกียวใน พ.ศ. ๒๔๖๗ วัตถุประสงค์มุ่งหมายเพื่อปลุกให้ชาวเอเชียตื่นตัวทางขั้วโลกตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษออกห่างจากภูมิภาคนี้ ดังนั้นการเพิ่มความสนใจทางด้านการทหาร การเมือง วัฒนธรรม และการค้าของญี่ปุ่นในประเทศจึงอาจมีส่วนสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและญี่ปุ่นและเป็นวิธีที่จะสร้างความรู้สึกต่อต้านชาวตะวันตกให้เกิดขึ้นในหมู่คนไทย

เมื่อความคิดเอเชียเพื่อชาวเอเชียแพร่หลายในประเทศไทยโดยที่ไทยมีส่วนสำคัญในอันที่จะทำให้นโยบายของญี่ปุ่นบรรลุจุดหมายที่วางไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว ญี่ปุ่นจึงเริ่มดำเนินแผนการที่จะเป็นมิตรกับไทยอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๑ ควบคู่การส่งนักการทูตชั้นนำคือ นายยาคาเบะ ยาชูกิชิ เข้ามาเป็นอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย

การจักระ เบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก

ในขณะที่สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนดำเนินอยู่นั้นรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งมีเจ้าชายโคโนเอะ เป็นนายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายของตนเรียกว่า ระเบียบใหม่แห่งเอเชียตะวันออก New Order in East Asia or Toa Shin Chihujō ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ อันเป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษาพระเจ้าจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ คำแถลงการณ์นี้เรียกว่า "คำแถลงการณ์สถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก" ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบายของญี่ปุ่นต่อจีน กล่าวคือญี่ปุ่นจะพยายามดึงจีนให้เข้ามาร่วมโชคชะตากับญี่ปุ่น โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำในคำแถลงการณ์นี้ มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

"แกนสำคัญคือ การผนึกญี่ปุ่น แมนจูเรียและจีนเข้าด้วยกัน แล้วสถาปนาความสัมพันธ์ร่วมระหว่างกันทุกคน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม" ญี่ปุ่นเชื่อว่านโยบายเช่นนี้จะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสุขและโลกจะพลอยมีสันติสุขด้วย แต่การที่จะมีสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้นญี่ปุ่นจะต้องเพงถึงที่จีนก่อน

เมื่อเนเชอร์แลนด์และฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงครามแก่เยอรมันในเดือน พฤษภาคมและมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ และการที่ฝ่ายนาซีสามารถยึดครองประเทศทั้งสองได้เป็นการชี้ให้เห็นถึงการสูญสิ้นอำนาจของมหาอำนาจทั้งสองเรื่องอำนาจนิคมตะวันตกในเอเชีย ดังนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นขยายอำนาจของตนเข้าไปแทนที่ ในวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ รัฐบาลของเจ้าชายโคโนโอิ จึงได้ประกาศแถลงนโยบายระเบียบใหม่ในมหาเอเชียบูรพา เป็นการขยายขอบเขตของนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นเพิ่มจากนโยบายที่แถลงไว้เมื่อสองปีก่อน

ตามความคิดเห็นของญี่ปุ่นระเบียบใหม่นี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าสถานการณ์ของโลกในเวลา นั้น (สงครามโลกในยุโรป) โลกจะแบ่งออกเป็น ๔ ภาค จะมีภาคหนึ่งซึ่งรวมยุโรปและแอฟริกา โดยมีมหาอำนาจบางรัฐในยุโรป โดยเฉพาะในเยอรมัน เป็นศูนย์กลาง

ภาคที่สอง รวมทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้โดยมีอเมริกาเป็นศูนย์กลาง

ภาคที่สาม มีไซบีเรียทรุกเซียแถบเหนือเป็นศูนย์กลาง

ภาคที่สี่ คือภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมทั้งญี่ปุ่น แมนจูเรีย จีน และทะเลใต้ ๒

๑ ประเสริญ จิตวิวัฒน์พงศ์ ญี่ปุ่นกับลัทธิจักรวรรดินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๑๙๒๑ - ๑๙๔๕
วารสารรามคำแหง ตุลาคม ๒๕๒๑ หน้า ๑๐๐- ๑๐๑

๒ กรมเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แห่งที่ ๕/๑๙๔๕ ปีที่ ๓ คำแปล

จากหนังสือ

การรวมดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้เป็นเขตเดียวกัน โดยถือว่ามีความเป็นอยู่อย่างเดียวกันนั้น ญี่ปุ่นเห็นว่ายอมเป็นไปโดยธรรมชาติเพราะประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงและดินแดนในแถบทะเลใต้นั้น โดยทางภูมิศาสตร์ ทางประวัติศาสตร์ ทางเชื้อชาติและเศรษฐกิจย่อมมีความสำคัญเกี่ยวของกันโดยใกล้ชิด ประเทศเหล่านั้นจึงควรจะร่วมมือและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีญี่ปุ่น แมนจูเรียและจีน เป็นแกนกลางของเขตที่ญี่ปุ่นตั้งขึ้นใหม่นี้ และเรียกเขตนี้ว่า "เขตเสถียรภาพของเอเชียตะวันออกเฉียง"

สำหรับคำว่า "ทะเลใต้" ญี่ปุ่นหมายถึง หมู่เกาะมาดะแกลล์ และแคโรไลน์และหมู่เกาะอื่นที่อยู่ในอาณาเขตของญี่ปุ่นซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า ทะเลใต้เขตนอก และหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ บริติช บอร์เนียว และบริติชมลายา เรียกว่า ทะเลใต้เขตใน^๒ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นตีความหมายว่าทะเลใต้นี้รวมถึงอินโดจีนของฝรั่งเศส พม่า ไทย บริติชอินเดียนและฟิลิปปินส์ด้วย ดังนั้นตามความเห็นของญี่ปุ่นในเวลานั้นไทยก็ยอมถูกจับเข้าในชายระเบียบในมหาเอเชียบูรพาด้วย^๓

พระยาศรีเสนาอัครราชทูตไทยประจำโตเกียวคนต่อมา ใ้รายงานมายังกระทรวงต่างประเทศถึงความพยายามของญี่ปุ่นซึ่งชักชวนให้ไทยเข้าร่วมขบวนการระเบียบใหม่นี้ นายโยสุเกะ มัทสึโอกะ ผู้ซึ่งเป็นผู้แทนญี่ปุ่นในที่ประชุมสันนิบาตชาติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ และบัดนี้ไ้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่น และขอร้องให้ไทยร่วมมือกับญี่ปุ่นว่า เพื่อคงสันติภาพและสันติสุขของ

^๑กรมเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แฟ้มที่ ๕/๑๓๔ ปีที่ ๓๓ หนังสือจาก
อัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เรื่องนโยบายต่างประเทศ
ของญี่ปุ่น

^๒ค.

^๓ค.

ของเอเชียตะวันออกเฉียงและทวนผู้นี้ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า รู้สึกชงพอใจไทยอยู่เสมอ ในการที่ไทย
งดออกเสียงลงมติในเรื่องฐานะของแมนจูทิวในที่ประชุมสันนิบาตชาติ *

ระเบียบใหม่ของผู้มีท่าทีว่าจะกระทำใ้สำเร็จ ระเบียบนี้ได้รับร่วมลงนามในสนธิสัญญา
ร่วมเป็นพันธมิตรกับเยอรมันกับอิตาลี (Rome - Berlin - Tokyo Axis)
เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ซึ่งนอกจากจะตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงาน
การเมืองเศรษฐกิจและการทหารแล้ว สนธิสัญญาดังกล่าวยังมีข้อความเน้ถึงการจัดตั้งระเบียบใหม่
ในเอเชียและในยุโรปว่า เยอรมันและอิตาลียอมรับนับถือผู้เป็นผู้นำในการจัดตั้งระเบียบใหม่ใน
เอเชียตะวันออกเฉียง ในขณะที่ผู้ยอมรับนับถือ เยอรมันและอิตาลีเป็นผู้นำในการจัดตั้งระเบียบใหม่ใน
ยุโรป * ความตกลงนี้เท่ากับเป็นการแบ่งอำนาจทางเอเชียให้กับผู้เป็นแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งผู้เป็นได้
มีนโยบายที่จะดำเนินการตามเป้าหมายของตนอยู่แล้ว

เมื่อผู้ร่วมลงนามเป็นพันธมิตรกับฝ่ายอักษะในขณะทีประเทศไทย เองก็มีความสัมพันธ์
อันใกล้ชิดกับผู้เป็นดังนั้น ฐานะของไทยจึงเป็นที่พึงเล็งและ เป็นที่สนใจของมหาอำนาจตะวันตก
โดยเฉพาะมหาอำนาจที่มีอาณาเขตติดกับแดนไทยเป็นอย่างมากเช่น อังกฤษและฝรั่งเศส
เป็นอย่างมากโดยเฉพาะฝรั่งเศส เริ่มวิตกถึงอันตรายที่จะมาถึงอาณาเขตของตนในภาคตะวันออกเฉียง

* กรมเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ ๕/๑๑/๔๘ ปีที่ ๔ หนังสือจาก
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี ๕ สิงหาคม ๒๔๘๓ เรื่อง การสนทนา
ระหว่างอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศผู้เป็น *

** แรมเดียวกัน, สำนักค่าแปลโทรเลขจากอู่ทูต ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงต่างประเทศ รับเมื่อ ๒๔ และ ๒๕ กันยายน ๒๔๘๓

ขณะที่ตัวเองกำลังอ่อนแอทางยุโรป

การสร้างวงไพบูลย์ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพา

แผนการสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขยายและปรับปรุงเป็นระเบียบใหม่
ในมหาเอเชียบูรพา ต่อมาได้กลายเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ที่ญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียง
ออกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ แผนการสร้างวงไพบูลย์ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพา แนวความคิด
ของการจัดตั้งวงไพบูลย์นี้ได้รับอิทธิพลความคิดมาจากหลักการ Letensraum ในลัทธินาซี
ของฮิตเลอร์ ซึ่งถือว่าพื้นที่อาศัยเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันอำนาจรัฐและการเข้าครอบครอง
โลก นอกจากนี้ก็ได้แนวความคิดมาจากทางภูมิศาสตร์การเมือง (Geopolitics) ด้วย โดยมี
มีหลักการแนวความคิดที่นาย Arta รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นได้ปราศรัย
ทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๓ ว่า ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงและภูมิภาค
เอเชียอาคเนย์ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ให้มั่นคงและเพื่อให้เกิด
สันติภาพและความก้าวหน้าของภูมิภาคนี้

แผนการนี้ประเทศสมาชิกภายใต้วงไพบูลย์ร่วมมีนอกจากจีนและแมนจูแล้วยังรวมถึง
ประเทศต่อไปนี้ด้วยคือ

- ๑. อาณานิคมของอังกฤษคือ พม่า อินเดียน มลายู บอร์เนียว
- ๒. อาณานิคมของฝรั่งเศสคือ อินโดจีน
- ๓. อาณานิคมของฮอลันดาคือ หมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียง

พิ้ว วีระวงศ์เสรี สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๑๒๐

๔. ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

๕. ประเทศไทย

ตามแผนการขั้นมูลฐานเพื่อสถาปนาวงไพพลีย์แห่งมหาเอเชียบูรพาของญี่ปุ่นนั้น ญี่ปุ่นได้
แบ่งขอบเขตดังนี้

๑. วงไพพลีย์ใน อันเป็นวงไพพลีย์ที่มีความสำคัญต่อจักรวรรดิประจักษ์ชีวิตนั้นย่อมรวมถึง
ญี่ปุ่นแมนจูเรีย จีนเหนือ กลุ่มแม่น้ำแยงซีตอนล่าง และอาณาบริเวณชายฝั่งทะเลของรัสเซีย
๒. วงไพพลีย์เล็ก ใต้แกว่งเอเชียบูรพาน้อย ที่จัดหาเลี้ยงตัวเองได้ รวมถึงวงในวง
กับไซบีเรียตะวันออก จีน อินโดจีน และหมู่เกาะทะเลใต้
๓. วงไพพลีย์ใหญ่ ใต้แกว่งเอเชียบูรพาที่จัดหาเลี้ยงตัวเองไม่ได้ รวมถึงวงไพพลีย์
เล็กพวกออสเตรเลีย อินเดียน และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก

รัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดตั้งกระทรวงกิจการมหาเอเชียบูรพาขึ้นเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๔๔๕ เพื่อทำหน้าที่ในการติดต่อกับประเทศต่างๆ ในวงไพพลีย์มหาเอเชียบูรพาโดยตรง โดยได้
รวมเอาหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมารวมเข้าด้วยกัน และได้แบ่งหน่วยงานใหม่เป็น ๔ กรม
คือ กรมกลาง กรมกิจการแมนจูเรีย กรมกิจการจีน และกรมกิจการคานทึคิไต ซึ่งเป็นกรมที่รับผิดชอบ
ขอบในกิจการคานไทยด้วย

ญี่ปุ่นได้ดำเนินการตามนโยบายการสร้างวงไพพลีย์ร่วมแห่งมหาเอเชียบูรพานี้เพื่อญี่ปุ่น
หวังจะเป็นผู้นำในการดำเนินการทุกอย่างของประเทศต่างๆ ในเอเชียเช่น การทหาร การเมือง

ที่โอคอร์ เคอบาริ บอจิกลัทชิประเพณีญี่ปุ่น เล่ม ๔ แปลโดย "จำนงค์" ทองประเสริฐ

เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ญี่ปุ่นจะแวดล้อมด้วยประเทศบริวารซึ่งมีระดับความสามารถทางการเมืองที่ต่างกันประเทศต่างๆ เหล่านี้จะขึ้นกับญี่ปุ่นและถือญี่ปุ่นมีอำนาจสูงสุด ญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการในแผนการนี้คือ ทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นมีความจำเป็นและต้องการที่จะได้ทรัพยากรในอินโดจีนอันมี ข้าว ยางพารา ถ่านหิน และดีบุก สำหรับความจำเป็นทางด้านยุทธศาสตร์นั้น ญี่ปุ่นต้องการน้ำมันจากหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ และหากญี่ปุ่นได้มาตั้งฐานทัพในอินโดจีนแล้ว ไม่เพียงแต่จะเป็นการปฏิบัติการต่อต้านจีนเท่านั้น แต่ยังสามารถจะรุกคืบหน้าลงมาทางใต้ได้ และถ้าหากการสร้างระเบียบใหม่ในมหาเอเซียบูรพา ประสบความสำเร็จแล้วญี่ปุ่นก็จะบรรลุถึงเป้าหมายแห่งความปรารถนาอันสูงสุดในการพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจและการที่ญี่ปุ่นได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำทั้งด้านการเมืองและวัฒนธรรมด้วยนั้นจะทำให้ญี่ปุ่นมีเกียรติภูมิในฐานะเป็นผู้นำของเอเชียยิ่งขึ้น และจากสนธิสัญญาไตรภาคีหรือแกนสี่พันธมิตร - โรม - เบอร์ลิน - โตเกียว ทำให้ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายสร้างวงไพบูลย์รวมแห่งมหาเอเซียบูรพา ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ญี่ปุ่นใช้เผยแพร่ไปสู่บรรดาประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกพร้อมๆ กับการขยายอำนาจในดินแดนแถบนี้ของญี่ปุ่นด้วย

นโยบายของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น

นโยบายของไทยที่มีต่อญี่ปุ่นเป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้ประเทศทั้งสองร่วมกันเป็นพันธมิตร
ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีประเด็นสำคัญที่น่าพิจารณาคือ

ทัศนคติของไทยที่มีต่อญี่ปุ่นจากการที่ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการปรับปรุงประเทศสามารถ
สร้างความมั่นคงปลอดภัยของประเทศจากการรุกรานของชาติมหาอำนาจตะวันตกทำให้ญี่ปุ่นก้าว
ขึ้นมาอยู่ในฐานะเดียวกับมหาอำนาจอื่นๆ ของโลก หลักฐานแสดงถึงความสำคัญของญี่ปุ่นคือ การที่
ญี่ปุ่นมีชัยชนะต่อจีนในสงครามจีน - ญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๓๗ - ๒๔๓๘ และชัยชนะที่มีต่อรัสเซีย ใน
สงครามรัสเซีย - ญี่ปุ่น พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๕๔ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะในสงครามรัสเซียทำ
ให้ญี่ปุ่นก้าวขึ้นสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจและจตุรรวมความสนใจของประเทศต่างๆ ในเอเชีย
ตะวันออก ตัวอย่าง การพัฒนาประเทศที่เจริญก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเท่าเทียม
กับมหาอำนาจตะวันตกของชาวญี่ปุ่นนั้นมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของพวกปัญญาชนชาวไทยไม่น้อย รวม
ทั้งความรู้สึกนึกคิดของชาวไทยบางกลุ่มที่ต้องการจะเห็นประเทศไทยได้พัฒนาความเจริญเช่นเดียวกับ
ญี่ปุ่นอันปรากฏในคำานความคิดของผู้นำกบฏ ร.ศ. ๑๓๐^๑ และหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าอยู่หัวของเทียนวรรณ กล่าวถึงปัญญาชนไทยสมัยนั้นโดยกล่าวให้ เห็นถึงสาเหตุแห่ง
ความเจริญของญี่ปุ่นอันสืบเนื่องมาจากการ เลือกรับเอาอารยธรรมที่ดีจากต่างชาติและมีความ
ปรารถนาอย่างแน่วแน่ร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงประเพณีที่ล้าสมัยเสียใหม่ เทียนวรรณได้เรียกรวม

^๑ แกรมสุข นุ่มนนท์ ขบวนการ ร.ศ. ๑๓๐ วารสารธรรมศาสตร์ ๒ ตุลาคม - ธันวาคม
๒๔๒๑ หน้า ๒๖ - ๒๘

ให้ประเทศไทยดำเนินตามแนวทางของญี่ปุ่น^๑ และผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎรบางคนหรือคณะปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีแนวความคิดที่จะปรับปรุงประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าแบบประเทศตะวันตกหรือเลียนแบบญี่ปุ่น เช่นการตื่นตัว เรื่องความรู้สึกชาตินิยมอันเป็นเครื่องมือช่วยกระตุ้นให้ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกสู้รบดำเนินถึงความ เป็นชาติที่มีความสมัคคีกลมเกลียวกันและจากการศึกษา เรื่องงานเขียนที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยในช่วงทศวรรษนี้พบว่างานเขียนส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่นซึ่งกล่าวถึงความเจริญเติบโตทางด้านการทหาร การพัฒนาเศรษฐกิจ อิทธิพลของลัทธิขงจื้อและองค์ประกอบทางค่านิยมธรรม ตลอดจนสถาบันทางสังคมของญี่ปุ่น ซึ่งเกี่ยวกับการคลังของญี่ปุ่นและ เรื่องของประวัติศาสตร์ไทยที่มีสนวนการเขียนแบบชาตินิยมที่รุนแรง* เช่นเกี่ยวกับงานเขียนของพันเอกหลวงกาจสงคราม ผู้นำคนหนึ่งในกลุ่มคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ได้รับรายงานจากการเดินทางรอบโลกในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ - ๒๔๘๐ มีชื่อว่า " ข้อพิจารณาว่าเหตุใดญี่ปุ่นจึงเจริญก้าวหน้า " อันมีแนวความคิดที่สอดคล้องกับเหียนวรรณคือ เขาจะเขียนเสนอแนะในบทความว่า ไทยควรจะศึกษาและเอาแบบอย่างญี่ปุ่นในเรื่อง แบบแผนการพัฒนาประเทศ และตอนท้ายสุดก็ได้เรียก

^๑ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๒๔๘๒ - ๒๔๘๘) หน้า ๒๒

*พระสารสาสน์พสนันท์ เคยเป็นเลขานุการทูตเอกสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสประเทศฝรั่งเศสเป็นผู้มีแนวความคิดทางต่อต้านพวกนิยมเจ้า ต่อมาได้ศึกษาการเมืองสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามสมัยแรก (พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗) ได้ทำนักในประเทศไทยต่อมาได้มีบทบาททางด้านการโฆษณาความสัมพันธ์ไทย - ญี่ปุ่น ทางวิทยุกระจายเสียง กรุงโตเกียว ในระยะที่ไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

ร้องให้ประเทศทำการสร้างชาติให้เป็นมหาอำนาจ* นอกจากนั้นยังมีผลงานของหลวงวิจิตรวาทการที่เน้นเรื่องชาตินิยมและปรากฏออกมาในรูปของหนังสือ ละคร เพลง และปาฐกถาที่ปลุกเร้าให้เกิดความรักชาติ และผลงานของนักชาตินิยมชาวไทยเหล่านี้อาจได้รับแรงบันดาลใจจากญี่ปุ่น เพราะมองเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นแบบอย่างความสำเร็จของชาวเอเชียที่สามารถคบต่อได้กับชาวตะวันตก

เรื่องความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างญี่ปุ่นกับผู้นำคณะราษฎรฝ่ายทหารคือ พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งได้เคยเดินทางไปดูงานคานกอสทัมก ที่ญี่ปุ่น และประจำการในกองทัพญี่ปุ่นถึง ๓ ปี คือ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๖๔ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนสันตวไมตรีของไทยเดินทางไปญี่ปุ่นอีกในสมัยที่พณท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๖- ๒๔๘๑ ได้มีความสนิทสนมกับอัครราชทูตญี่ปุ่นในขณะนั้นคือ นายยาทาเบ ยาชูชิชิ เป็นพิเศษและพลเรือโท หลวงสินธุสงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีสัมพันธภาพใกล้ชิดกับญี่ปุ่นเมื่อกองทัพเรือได้รับการอนุมัติเงินงบประมาณสำหรับขยายและเสริมสร้างกองทัพเรือ นายยาทาเบ ได้แนะนำให้หลวงสินธุสงครามชัยซื้อผลิตภัณฑ์และอาวุธจากญี่ปุ่น พร้อมทั้งเชิญให้หลวงสินธุสงครามชัยและคณะไปเยือนญี่ปุ่นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ญี่ปุ่นได้ให้การต้อนรับหลวงสินธุสงครามชัยและคณะควยไมตรีจิตอันอบอุ่นเป็นที่ประทับใจหลวงสินธุสงครามชัยเป็นอันมาก จะเห็นได้ว่าผู้นำระดับสูงของไทยมีทัศนคติที่ดีต่อญี่ปุ่น และพยายามที่จะรักษาสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

กรณีพิพาทระหว่างญี่ปุ่นกับจีน เรื่องแมนจูเรียซึ่งญี่ปุ่นส่งกำลังทหาร เข้ายุกรานแมนจูเรีย

* ผลงานของหลวงวิจิตรวาทการ มีชื่อว่า ข้อสังเกตบางประการในระหว่างการเดินทางไปราชการรอบโลก พ.ศ. ๒๔๗๕ เขียนในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ และตีพิมพ์ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ป. 03
575.5
J3
พ5170
9596

29 SEP 2006

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๔ และเปลี่ยนชื่อเป็นแมนจูวัก ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นจีนโคเรียกรองไปยัง
สันนิบาตชาติ ซึ่งมีลอร์ด ลิตทัน เป็นประธานในการสอบสวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการนี้ได้
รายงานต่อสันนิบาตชาติว่าญี่ปุ่นเป็นผู้ผิด สันนิบาตโคเรียให้มีการประชุมกันและลงมติประนามการกระทำ
ของญี่ปุ่นว่าเป็นการรุกราน และยังคงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกไปจากแมนจูเรีย และให้
แมนจูเรียปกครองตนเองอย่างแท้จริง ญี่ปุ่นไม่พอใจเรื่องนี้อย่างมาก ผู้แทนญี่ปุ่นเดินออกจากที่ประชุม
และต่อมาญี่ปุ่นก็ไถลาออกจากสมาชิกสันนิบาตในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ๒

ประเทศไทยในฐานะ เป็นสมาชิกสันนิบาตชาติได้เข้าร่วมประชุมด้วยรัฐบาลไทยขณะนั้น
มีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรีได้สั่งให้พระยาศรีวิสารวโรจ (เทียนเลี้ยง ฮุนตระกูล)
รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศดำเนินการด้วยความระมัดระวังเพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย
กับญี่ปุ่นและจีนเอาไว้ ไทยได้ส่งหลวงภักวาทิเป็นผู้แทนไทยเข้าร่วมประชุมในสภาสันนิบาตชาติที่กรุง
เจนีวา ผู้แทนไทยได้ปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐบาลโดยงดออกเสียงในที่ประชุมทั้งนี้เพื่อมิให้
ญี่ปุ่นหมางใจกับไทย ซึ่งผู้แทนญี่ปุ่นได้แสดงความซาบซึ้งในน้ำใจของรัฐบาลไทยพร้อมทั้งกล่าวให้
ความมั่นใจว่าถ้าเกิดความขัดแย้งระหว่างไทยกับชาติตะวันตกแล้วญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือไทยทั้ง
ยังได้ประกาศขอบคุณรัฐบาลไทยที่เป็นมิตรเห็นอกเห็นใจญี่ปุ่น ๔ แด่ เซอร์ โจเซฟ ทรอสบี เอก

๑ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ประวัติการทูตไทย หน้า ๑๑๘

๒ ประเสริฐ จิตทีวณพงศ์ ญี่ปุ่นกับลัทธิจักรวรรดินิยมในเอเชียตะวันออก ๑๘๖๑ - ๑๙๔๕
วารสารรามคำแหง ตุลาคม ๒๕๒๑ หน้า ๕๓ - ๕๖

๓ ศิริเอก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๒๓

๔ เจริญ ไชยชนะ โลกหลังสงครามโลก หน้า ๕๔๓ - ๕๔๕

อัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยสมัยสงครามอินโดจีนได้ให้ข้อคิดเห็นว่า การที่รัฐบาลไทย
งกออกเสียงไม้ได้หมายความว่ารัฐบาลไทยสนับสนุนในกรณีนี้ รัฐบาลไทยไม้ได้เข้าข้างญี่ปุ่นแต่
ได้พยายามกระทำกรมิให้เป็นการต่อต้านญี่ปุ่นทั้งนี้ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก จึงไม่
ต้องการจะเป็นปฏิปักษ์กับประเทศญี่ปุ่น * อย่างไรก็ตามก็มิผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในประเทศ
ยุโรปหลายประเทศว่า การงกออกเสียงประธานาธิบดีของรัฐบาลไทยครั้งนี้แสดงว่าไทยชักทำ
สัญญาลับกับประเทศญี่ปุ่นไว้ก่อนแล้ว ๒

อย่างไรก็ตามจากเหตุการณ์ครั้งนี้ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้กระชับ
แน่นมากขึ้น ซึ่งในระยะเวลานั้นเป็นระยะเวลาที่ญี่ปุ่นกำลังดำเนินนโยบายผูกมิตรกับไทยระหว่าง
ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๗๔ เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้อำนาจขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ก็มีนโยบาย
ที่จะใช้สถานการทางการเมืองระหว่างประเทศให้เป็นประโยชน์โดยการให้ความสนับสนุนและให้
ความร่วมมือกับญี่ปุ่น ๓

นโยบายของรัฐบาลไทยที่เอนเอียงไปทางญี่ปุ่น

คงที่กล่าวมาแล้วว่า ญี่ปุ่นได้ดำเนินการผูกมิตรกับไทยโดยเฉพาะบุคคลสำคัญในคณะ
ราษฎรให้ความเชื่อมั่นและศรัทธาในนโยบายเอเซียเพื่อชาวเอเซียจนสามารถสร้างความสัมพันธ์

*สมโชค สวัสดิ์ศรีรักษ์, เรือเอกภาคเอก ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับ
ญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเซียบูรพา พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ หน้า ๒๓

๒ แดมสุข เมฆนันท อังคประกอบของนโยบายต่างประเทศ : นโยบายต่างประเทศ
ของไทยสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร มิถุนายน - พฤศจิกายน ๒๔๙๔
หน้า ๖๐ - ๖๒

๓ นิมิตร ปถมวาลย์ กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๔
หน้า ๑๖

อันใกล้ชิดกับผู้นำคณะราษฎร คนสำคัญๆ ความสำเร็จโดยเฉพาอย่างยิ่งผู้นำฝ่ายทหารที่พยายาม
ปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย ให้เกิดความรู้สึกเกลียดชังอังกฤษและฝรั่งเศสและ
เรียกร้องดินแดนที่เสียไปให้แก่ประเทศทั้งสองคืนมา ซึ่งเป็นไปตามแผนการของนายยาทาเบ
โดยพยายามใช้ประโยชน์จากความรู้สึกชาตินิยมของไทยขับไล่อิทธิพลของชาติตะวันตกออกไปจาก
ไทยและขยายอิทธิพลของญี่ปุ่น เข้ามาแทนที่

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีงานสำคัญอย่างยิ่งของ ท่านคือ การ
ปรับปรุงสถานภาพทางการทหาร ทำให้กองทัพไทยทันสมัยขึ้นคือการตั้งกองกำลังเบาวชน
หรือที่เรียกว่า กองอาสาสมัครของชาติ อบรมให้ประชาชนรักชาติ กล้าหาญ และมีระเบียบวินัย
อย่างทหาร เป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะปลูกฝังลัทธิชาตินิยมโดยเฉพาในหมู่เบาวชนไทย
เช่นเดียวกับการกระทำของรัฐบาลญี่ปุ่น และรัฐบาลนาซีของเยอรมันซึ่งเป็นชาติที่กำลังมีอำนาจ
มากในขณะนั้นผู้นำในคณะรัฐบาลไทยหลายคนมีใจโน้มเอียงไปในทางนิยมความเข้มแข็งของเยอรมัน
และญี่ปุ่น ยิ่งได้เห็นญี่ปุ่นรบชนะจีน รัฐบาลไทยจึงหวังที่จะผูกสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นเพื่อว่าอาจจะอาศัย
กำลังและอิทธิพลของญี่ปุ่นมาช่วยไทยต่อต้านอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสในไทยและอินโดจีน
รัฐบาลไทยเชื่อว่า การที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจได้นั้นต้องขับไล่อิทธิพลของต่างชาติออกไป
เสียก่อนคืออังกฤษและฝรั่งเศสและศัตรูของอังกฤษและฝรั่งเศสก็คือ ญี่ปุ่นกับเยอรมัน รัฐบาลไทย
เชื่อว่า ญี่ปุ่นต้องเป็นมหาอำนาจชาติใหม่ในเอเชีย ไทยจึงสัมพันธ์สนธิสนมสัมพันธ์กับญี่ปุ่นใ้
ยิ่งขึ้น ส่วนเยอรมัน นายกรัฐมนตรีได้ส่งพันตรีประยูร ภมรมนตรี ไปสังเกตการณ์และศึกษาสถาน
การณ์ต่างๆ ในเยอรมันหลายครั้ง ๒

^๑ แดมสุข นุมนนท์ ด.ก. หน้า ๒๐ - ๒๒

^๒ พลโทประยูร ภมรมนตรี ชีวึก ๕ แฉกดินของข้าพเจ้า หน้า ๔๔๐ - ๔๔๔

กรณีพิพาทระหว่างไทยและอินโดจีน

รัฐบาลเยอรมันได้มีบังคับให้รัฐบาลวีซีของฝรั่งเศสยุติการรบกับไทยและให้รัฐบาลญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีนี้จึงเป็นโอกาสเอื้ออำนวยให้ญี่ปุ่นเข้ามาสร้างอิทธิพลทางการเมืองและการทูตในอินโดจีนและไทย และในกรณีนี้ทำให้ประชาชนชาวไทยนิยมญี่ปุ่นมากขึ้นเพราะในระหว่างเกิดสงครามอินโดจีนนั้นไทยถูกอังกฤษและสหรัฐอเมริกาตีกดดันไม่สนับสนุนให้ไทยทำการรบกับอินโดจีนของฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาตั้งเครื่องบินและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ไทยสั่งซื้อจากอเมริกาและได้ชำระเงินเรียบร้อยแล้ว ๒ เครื่อง ไวท์พิลลิวินส์^๑ ซึ่งปรากฏข่าวในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงว่า "สหรัฐอเมริกาได้ริบเครื่องบินและเป็นกลศึกเครื่องบินหลายสิบกกระบอกที่พิลลิวินส์เมื่อไม่นานมานี้ จนบัดนี้ทางสหรัฐอเมริกาก็ไม่ยอมจ่ายคืนให้..."^๒ จึงเป็นโอกาสให้ญี่ปุ่นส่งเครื่องบินมาให้ไทยจำนวน ๑๐ เครื่อง พร้อมช่างเครื่องมายังกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓^๓ การเข้ามาไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นในกรณีพิพาทนี้ทำให้ไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นมากขึ้นและทางค่านยุทธศาสตร์และทางค่านเศรษฐกิจ เพราะไทยได้มีข้อตกลงกับญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้คืนแดนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงกับปดกเซคืน ถ้ารัฐบาลไทยจะร่วมมือกับญี่ปุ่นทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในการก่อตั้งระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียง ผลพลอยได้จากการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นนี้ทำให้ไทยได้คืนหกดินแดนมาแม้จะไม่มากเท่าที่ไทยต้องการ แต่ก็ทำให้ไทยเป็นหนี้บุญคุณของญี่ปุ่น

^๑ศิริกร ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๔๔

^๒ศิริกร ชัยนาม วันอาทิตย์ที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ หน้า ๑

^๓ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ (๒๔๘๒ -

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายทหารไทยกับญี่ปุ่น

สงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นในยุโรป เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ โดยเยอรมนี
เข้าโจมตีโปแลนด์ เป็นเหตุให้ฝ่ายสัมพันธมิตรอันมีอังกฤษและฝรั่งเศส ได้ประกาศสงครามกับเยอรมนี
ส่วนทางด้านเอเชียญี่ปุ่นกำลังขยายอำนาจลงมาทางใต้ในรูปของนโยบาย "วงไพบูลย์ความแห่ง
มหาเอเชียบูรพา" เนื่องจากจุดสนใจของญี่ปุ่นอยู่ที่กำก้าดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว ดังนั้น
ญี่ปุ่นจึงออกแถลงการณ์ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับสถานะสงครามในยุโรป สำหรับประเทศไทยได้
ประกาศนโยบายเป็นกลางเมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ โดยมีพระบรมราชโองการให้ประ
ชาชนชาวไทยรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรมคือ ไม่ช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง^๒
ทั้งที่พบกรณีหลวงพิบูลสงคราม (เป็นยศในขณะนั้นของจอมพล ป.พิบูลสงคราม) ได้กล่าวคำปราศรัย
แก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ต่อมาซึ่งมีใจความสำคัญว่า
รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด^๓

หลังจากรัฐบาลไทยได้ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนตามสัญญาที่ลงในวันที่ ๘ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๘๒ แล้วนั้น ทหารญี่ปุ่นจำนวน ๕๐,๐๐๐ คน ได้เคลื่อนทัพเข้าสู่กรุงเทพฯ เมื่อตอนม้าย
ของวันนั้นและเพียงเวลาไม่ถึง ๒๔ ชั่วโมง ก็เข้ายึดกรุงเทพฯ ได้โดยปริยาย จากนั้นทหารญี่ปุ่น
ได้เข้ายึดจุดยุทธศาสตร์สำคัญๆ ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกของประเทศ

^๒ กองบรรณสาร กระทรวงประเทศ แห่ง พท.๒/๑ : ๒ (๒) กฎหมายจากอัครราชทูต
ไทย ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่ ๑๓๖๔/๒๔๘๒ ลงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๘๒

^๓ "ประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๖ ตอนที่ ๑๒๔ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๔๘๒

^๔ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕ ประจำเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔

ไต่ในเวลาอันรวดเร็ว ความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ได้เริ่มต้นจากการที่รัฐบาลไทยประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม และวันที่ ๑๑ ธันวาคม ไทยได้ทำสัญญาร่วมมือกับญี่ปุ่น ซึ่งระบุว่าไทยกับญี่ปุ่นจะรวมรุกรานป้องกันประเทศไทย ส่วนเจตนาจริงของรัฐบาลไทยในการทำสัญญาร่วมมือทางทหาร กับญี่ปุ่นนั้น จากคำปราศรัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่กล่าวแก่ประชาชนชาวไทยทางวิทยุกระจายเสียงเมื่อคืนวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ว่า การที่ไทยเข้าร่วมรบกับญี่ปุ่นนั้น ไทยหวังประโยชน์ตอบแทนโดยเชื่อว่า ญี่ปุ่นจะชนะสงครามและไทยก็จะได้ชัยชนะด้วยเป็นการกระทำเพื่อช่วยประเทศชาติเจริญขึ้น " หลังจากนั้นในวันที่ ๑๔ ธันวาคม รัฐบาลไทยได้ทำสัญญาความตกลงอีกฉบับหนึ่ง มีใจความว่า กองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทยจะทำการร่วมยุทธต่อกองทัพศึกษาในพม่า โดยแบ่งหน้าที่กันมาปฏิบัติ และจากกติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ระบุว่า ทั้งสองประเทศจะให้ความช่วยเหลือแก่ภาคีนั้นด้วยปัจจัยของตนในทางการ เมือง เศรษฐกิจและการทหาร ดังนั้นไทยกับญี่ปุ่นจึงได้ตกลงกันในรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการร่วมยุทธศาสตร์ระหว่างกองทัพไทยกับกองทัพญี่ปุ่นสรุปได้ว่า กองทัพไทยจะตกลงปฏิบัติการยุทธและรับผิดชอบในภูมิภาคที่เหนือบริเวณชานสเตท (สหรัฐไทยเดิม) และขนาน ส่วนญี่ปุ่นรับผิดชอบดำเนินการกับประเทศพม่าทางคานตะวันตกและทาง

^๑ แดมสุช นุมนนท เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๗๗

^๒ สังข์ พิชโนทัย ความนึกในกรุงซัง หน้า ๓๕๗

^๓ กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๒ ประจำเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

^๔ กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ หน้า พพ ๒/๒ : ๒ (๘) ข้อตกลงระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นและ สังข์ พิชโนทัย ความนึกในกรุงซัง

ไตของประเทศไทยลงไป ทลอคแหลมมลายู *

จากข้อตกลงดังกล่าวชนชั้นไทยจึงส่งกองทัพภาคพายัพซึ่งตั้งขึ้นโดยการรวบรวมทหารจากภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทยพลตรีจรูญ รัตนกุลเสวี เรืองฤทธิ์ เป็นแม่ทัพ บุกเข้ายึดเมืองเชียงตุง และเมืองพาน และรุกทอเข้าไปจนประชิดแคว้นยูนนานของจีน กองทัพนี้ไต่ยัดคืบคั้นเหล่านี้จนสิ้นสุดสงครามมหาเอเซียบูรพา

เหตุผลที่กองทัพไทยต้องหยุดเพียงเท่านั้นก็เพราะกองบัญชาการทหารสูงสุดไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะรุกรานต่อไปในดินแดนจีน ซึ่งเป็นการยากลำบากแก่การส่งกำลังบำรุงและทหารไทยจะลำบากในค่านต่างๆ เช่น การคมนาคมไม่สะดวก ความทุรกันดารของภูมิภาคโดยเฉพาะไซมาเลเรียคังที่พลเอกเนตร เขมะโยธิน ทั้งข้อสังเกตว่า การที่กองทัพไทยได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในภาคเหนือเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้บังคับการให้กองทัพไทยออกไปจากดินแดนไทยไปเผชิญกับความยากลำบากเพื่อที่ผู้บังคับการจะไต่ค่าเป็นการเรียกร้องเอาประโยชน์ต่างๆ จากไทยได้สะดวกขึ้น เพราะถ้าพิจารณาถึงคุณค่าของอินแดนทางภูมิภาคเหนือแล้วจะเห็นว่าไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก ๒

แม้ว่ากองทัพไทยจะไม่ได้ส่งกำลังทหารไปรวมรบกับญี่ปุ่นในทุกสมรภูมิ แต่ก็ยังให้กำลังใจแก่ญี่ปุ่นเสมอเช่นเมื่อญี่ปุ่นยึดไค้เกาะสิงคโปร์เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ คณะผู้สำเร็จ

---

* พลโทเวก เขียวเวทย์ "พลโทหม่อมเจ้าทิวศุภกิจพงษ์ ศิริกุล ทอนเป็นรองเจ้ากรมประสานงานพันมิตรกองบัญชาการทหารสูงสุด" กิตติพงษ์อนุสรณ์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลโทหม่อมเจ้าทิวศุภกิจพงษ์ ศิริกุล ๗ มิถุนายน ๒๕๐๘ หน้า ๔๓

๒ พลเอกเนตร เขมะโยธิน ชีวคณาพล หน้า ๒๕๐

ราชการแทนพระองค์ไฉ่โหร เลขแสดงความยินดีแก่สมเด็จพระจักรพรรดิอิโรฮิโตะว่า "ในโอกาสที่กองทัพที่ไคเมืองสิงคโปร์ครั้งนี้ ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หม่อมฉัน ขอแสดงความชมเชยอย่างสูงซึ่งมายังพระองค์ในความสำเร็จอันรุ่งโรจน์อย่างไม่มีมาแต่ก่อนในประวัติศาสตร์ของโลก"

และเพื่อที่จะให้การติดต่อประสานงานทางด้านการทหารทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นได้ดำเนินไปควยดีและรวดเร็ว ทันกับความต้องการทางรัฐบาลไทยจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง มีหน้าที่ติดต่อประสานงานระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะเรียกว่า คณะกรรมการผสม โดยมีกองอำนวยการอยู่ที่หอการค้าไทย (สนามเสือป่า) กรุงเทพฯ คณะกรรมการนี้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลไทย โดยมีพลตรีหลวงวิจิตรสงครามเป็นประธานกรรมการได้แก่ พันเอกประยูร ภมรมนตรี พันโทไชย ประทีปเสนา าลา ส่วนเลขานุการคือ ร้อยเอกอาจ เจริญศิลป์ มีอนุกรรมการดังต่อไปนี้

๑. อนุกรรมการเศรษฐกิจ
๒. อนุกรรมการรถไฟ
๓. อนุกรรมการขนส่งทางบก
๔. อนุกรรมการขนส่งทางน้ำ
๕. อนุกรรมการไปรษณีย์

กรมการโฆษณาการ ชาวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

๖. อนุกรรมการศุลกากร^๑

สำหรับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นในส่วนภูมิภาคให้ผู้บังคับบัญชาทหาร กับข้าหลวงประจำจังหวัด ข จังหวัดนั้น เป็นผู้แทนและทำความตกลงในส่วนปลีกย่อยได้ แต่ในหลักการใหญ่ต้องติดต่อกับโดยตรงกับคณะกรรมการผสมก่อนเสมอ เพื่อหวังความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในการปฏิบัติการทหาร กองอำนาจการคณะกรรมการผสมจึงได้เขียนคำประกาศเป็นภาษาญี่ปุ่นประกาศให้เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นไ้ทราบว่า ถ้าหากฝ่ายญี่ปุ่นมีธุรกิจที่จะติดต่อกับฝ่ายไทยแล้ว ในกรุงเทพฯ ให้ติดต่อกับโดยตรงกับกองอำนาจ ส่วนต่างจังหวัดให้ติดต่อกับข้าหลวงประจำจังหวัดและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย ^๒

ต่อมาเมื่อภาระกิจมากขึ้นและการขยายตัวรวดเร็วขึ้นจึงได้ยกกรรมการผสมตั้งเป็นกรมประสานงานพันมิตรขึ้นตรงต่อกองบัญชาการทหารสูงสุดมีหน้าที่ดำเนินการประสานงานสูงสุดกับฝ่ายทหารญี่ปุ่น ^๓ ให้ความช่วยเหลือรับข้อเสนอของความต้องการระหว่างกองบัญชาการทหารสูงสุดของไทยกับกองทัพญี่ปุ่นโดยมี พลตรี ไชย ประทีปะเสน เป็นเจ้ากรมและมีพันโทหม่อมเจ้าสิทธิกริศพงษ์ ศิริกุล เป็นรองเจ้ากรม กรมนี้ได้แบ่งหน่วยงานออกเป็นกองๆ คือ

๑. กองกลางรับภาระเรื่องงานธุรการ งานกำลังพล งานเกี่ยวกับการเงิน งานบริการ

^๑กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง พพ ๒/๒ : ๒(๑) ตั้งกรมการผสม

^๒แห่งเดียวกัน ๒ (๑๓) การติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น (ตั้งกรมประสานงานพันมิตร)

^๓แห่งเดียวกัน ๒ (๑) ตั้งกรมการผสม

และงานอื่นๆ นอกเหนือจากงานต่างๆ ของกรม

๒. กองการทหาร รับภาระเกี่ยวกับการยุทโธปกรณ์ การเคลื่อนย้ายกำลัง การขนส่งลำเลียง ตลอดจนการปกครอง ๔ รัฐมลายู และ ๓ รัฐไทยเดิม

๓. กรมการปกครอง รับภาระเรื่อง กรณีพิพาทระหว่างทหารญี่ปุ่นและประชาชนชาวไทย การสารวัตรผสม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรม และการรักษากฎหมายของประเทศไทย

๔. กองการคมนาคม รับภาระเกี่ยวกับการลำเลียงการขนส่ง การสร้างทางรถไฟ สนามบิน และทางคมนาคมเกี่ยวกับกองทัพญี่ปุ่น

๕. กองผลประโยชน์ รับภาระเกี่ยวกับกรณีทหารญี่ปุ่นละเมิดสิทธิทำความเสียหายให้แก่รัฐบาลและประชาชนชาวไทย ทำการประนีประนอมและเรียกร้องให้กองทัพญี่ปุ่นชดเชยค่าเสียหาย

๖. กองลามา รับภาระเกี่ยวกับการแปลและการทำความเข้าใจเรื่องภาษาระหว่างฝ่ายญี่ปุ่นกับฝ่ายไทย ทั้งทางเอกสาร ทางคำพูดและการติดต่อทั้งในสำนักงานกรุงเทพฯ และในท้องถิ่น

กรมประสานงานพันธมิตรโคปปฏิงานหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้วภารกิจของกรมนี้จึงได้สิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่ากรมนี้โคปปฏิบัติหน้าที่ เป็นสื่อกลางติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่นในลักษณะผ่อนปรนและประสานประโยชน์ของฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นมากที่สุด เพื่อกำเนินไปตามนโยบายให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นของรัฐบาลไทยนั่นเอง แม้กระนั้นก็ยังปรากฏว่า ในบางครั้งได้เกิดปัญหากระทบกระทั่งควยเรื่องสำคัญๆ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นหลายครั้ง จนต้อง มีการไกล่เกลี่ยกันและสาเหตุของการกระทบกระทั่งนั้นมีหลายประการและที่สำคัญคือ สาเหตุมาจากความไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

พลโทเวก เขียวเวทย์ "พลโทหม่อมเจ้าพิศิษฐดิศพงษ์ ดิศกุล ตอนเป็นรองเจ้ากรม
ประสานงานพันธมิตร กองบัญชาการทหารสูงสุด ดิศพงษ์อนุสรณ์ ๙ มิถุนายน ๑๙๔๙ หน้า ๔๒

๒. ก. หน้า ๔๖

เพื่อให้ความร่วมมือและการประสานงานทางการทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว กรมประสานงานพันธมิตรจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือญี่ปุ่นว่า ถ้ามีบุคคลฝ่ายทหารหรือพลเรือนญี่ปุ่นไปติดต่อกับกระทรวง ทบวง กรม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทหาร ของญี่ปุ่นไม่ว่าจะอ้างอำนาจอย่างไรก็ตาม ก็ขอย่าให้กระทรวง ทบวง กรม นั้นติดต่อเสียเอง ขอให้ติดต่อดำเนินการคณะกรรมการผสมทุกครั้ง และถ้าได้มีการอำนวยความสะดวก ให้แก่ฝ่ายญี่ปุ่น ใดๆแล้ว ขอให้แจ้งคณะกรรมการผสมทราบทุกครั้ง เพื่อให้เป็นการประสานงานระหว่างกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ กับคณะกรรมการผสมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงขอให้กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ จักผู้แทนแห่งละ ๑ นาย ไปเป็นผู้ติดต่อกับคณะกรรมการผสมด้วย นอกจากนี้คณะกรรมการผสมยังได้กำหนดแนวปฏิบัติในการติดต่อช่วยเหลือกองทัพญี่ปุ่นไว้โดยสรุปคือ

- ๑. ถ้าจังหวัดใดมีกองทัพญี่ปุ่นตั้งอยู่ให้จกนายทหาร ๑ นายทำหน้าที่ประสานงานระหว่างฝ่ายไทยและญี่ปุ่น
- ๒. การช่วยเหลือตามขอบเขตของกฎหมาย
- ๓. ถ้าเกิดปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยและฝ่ายญี่ปุ่นจะเมิดกฎระเบียบของฝ่ายไทยให้แจ้งคณะกรรมการผสมและกระทรวงมหาดไทย
- ๔. ถ้าทหารญี่ปุ่นก่อความเสียหายแก่ฝ่ายไทยทำให้เจ้าหน้าที่สอบสวนและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง พท ๒/๒ ๒(๑) ทั้งกรมการผสม

กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กรมการศึกษาวิจัย กองบัญชาการทหารสูงสุด เอกสารสงครามมหาเอเซียบูรพา แห่ง ๒ ก.ปท. แผนปกปกของ หลักการ ๓ เม็ดเทศ์เรื่อง แนวปฏิบัติในการติดต่อช่วยเหลือกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย

ในการให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นไทยพยายามที่จะเดินสายกลางให้มากที่สุด หมายความว่า การช่วยเหลือนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนต่อเกียรติศักดิ์และอธิปไตยของชาติใน ขณะเดียวกันก็พยายามจะรักษาสัมพันธไมตรีอันผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับญี่ปุ่นไว้ด้วย ความร่วมมือ ทางทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง การสร้างทางรถไฟไทย - พม่า ของกองทัพญี่ปุ่น ความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ของกองทัพญี่ปุ่น ในการเข้าโจมตีอังกฤษและรุกคืบหน้าต่อไปยังพม่าและอินเดียนั้น โดยอาศัยหลักการในข้อตกลงร่วมยุทธระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และตกลง เกี่ยวกับเรื่องนี้ในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๘๔ โดยฝ่ายญี่ปุ่นขอสร้างทางรถไฟเองและออกค่าใช้จ่ายเอง จะต้องให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกพอสมควร

การสร้างทางรถไฟนี้กองทัพญี่ปุ่นเริ่มลงมือสร้างในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ใช้ เวลาสร้าง ๑ ปี ใช้กรรมกร แขนก พม่า อินโดนีเซีย จีน มลายูและไทย รวมกับเชลยศึกทหาร อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และเนเธอร์แลนด์ ประมาณ ๖ หมื่นคน^๒ แต่เนื่องจากสภาพ ภูมิประเทศเพิ่มไปค่ายป่าคองคิม ภูเขาสูงชันและไข้มาเลเรีย จึงทำให้มีผู้เสียชีวิตลงอย่างมาก ซึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นได้คาดว่าจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นทหารญี่ปุ่น ๑๐,๐๐๐ คน เชลยศึก ๑๒,๐๐๐ คน และกรรมกรทางชาติอื่น ๒๕๐๐๐ คน^๓ ดังนั้นจึงเรียกทางรถไฟสายนี้ว่า ทางรถไฟสายมรณะ ส่วนเรื่องเงินค่าใช้จ่ายในการสร้างทางรถไฟสายนี้ประมาณ ๒๐ ล้านบาท ซึ่งญี่ปุ่นได้ขอกู้เงิน

การรถไฟแห่งประเทศไทย การสร้างทางรถไฟทหารติดต่อระหว่างประเทศไทย - พม่า ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา หน้า ๔

^๒ หน้า ๗๖

^๓ ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๑๒๔

จากรัฐบาลไทยเริ่มกู้ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๕๕ โดยครั้งแรกที่กู้ไป ๔ ล้านบาท ต่อมากู้อีก ๕ ล้านบาท ซึ่งไทยขอให้อุปันชำระคืนเป็นทองคำหรือสินค้า

ทางรถไฟสายนี้ญี่ปุ่นหวังไว้ว่า จะให้ไทยใช้ประโยชน์ร่วมกันแม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม งานสร้างทางรถไฟสายนี้ทั้งไทยและญี่ปุ่นถือว่าเป็นภารกิจร่วมกันตามกติกาสัญญาไมตรีและตามหลักการร่วมทุกข์ที่ตกลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งรวมผลของการสร้างทางรถไฟสายนี้ทำให้ญี่ปุ่นสามารถล่าเสียงกักล้างทหาร ตลอดจนอาหารไปถึงพม่าได้สะดวกกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามทางรถไฟสายนี้จักว่าค่อยคุณภาพมากเพราะว่าสร้างอย่างรีบเร่งมากเกินไป จึงขาดการพิถีพิถันในการเลือกเส้นทางที่จะมานประกอบกับในปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๕ เครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มโจมตีไทยแล้ว เส้นทางสายนี้จึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่เครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรมุ่งทำลายซึ่งปรากฏว่าเส้นทางรถไฟสายนี้ถูกทำลายหลายจุด

นอกจากทางรถไฟสายไปพม่านี้แล้ว ไทยกับญี่ปุ่นได้ร่วมมือกันสร้างรถไฟสายชุมพร - กระบุรี อันเป็นทางสายสั้นๆ เพื่อใช้เป็นเส้นทางล่าเสียงยุทธปัจจัยไปพม่าอีกสายหนึ่งซึ่งมีข้อตกลงเช่นเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสายไทย - พม่า กล่าวคือ ไทยอนุญาตให้ใช้พื้นที่สำหรับสร้างจัดหากรรมกร วัสดุอุปกรณ์ และเมื่อสงครามสงบแล้วอังกฤษไคร้หรือทางรถไฟสายนี้ออกเสีย

๑ หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย หน้า ๑๑๐ เงินสร้างทางรถไฟสายไทย -

พม่า

๒ กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กรมการศึกษาวิจัยกระทรวงกลาโหม เอกสารสงครามมหาเอเชียบูรพา หน้า ๒ บันทึกการประชุมกับทูตทหารญี่ปุ่น บันทึกการสนทนาระหว่าง พล.ท. ยามาเกะ ทูตทหารบกญี่ปุ่น กับผ.อ. ไชย ปะทีปะเสน ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

๓ การรถไฟแห่งประเทศไทย การสร้างทางรถไฟทหารติดต่อกันระหว่างประเทศไทย - พม่า ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพาหน้า ๑๒

ญี่ปุ่นกับกรณีพิพาทชายแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

กรณีพิพาทนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ กำลังดำเนินอยู่และ
 คึกคักในยุโรป ฝรั่งเศสได้ทาบตามมายังไทยเพื่อทำการศึกษาสัญญาไมตรีกันทางอินโดจีน รัฐบาล
 ไทยตอบชอตกลงกับฝรั่งเศสไปว่า ยินดีจะรับชอตกลงแต่ขอให้ฝรั่งเศสทำความตกลงบางประการคือ
 ให้ฝรั่งเศสปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนให้ถูกต้องโดยฝ่ายไทยขอให้ถอนร่องน้ำลึกของแม่น้ำโขง
 เป็นเส้นกันพรมแดนและขอให้คืนดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ปรากฏว่าไม่เป็นที่ตกลงกัน ฝรั่งเศสได้
 เคลื่อนย้ายกำลังไว้ตามชายแดนทิศที่มีประเทศไทย และได้มีเครื่องบินฝรั่งเศสบินล้ำเข้ามาในเขต
 แคนไทย ทอมาราษฎรได้เกิดขบวนการแสดงประชามติเรียกร้องคืนแดนคืน กรณีพิพาทจึงเกิดขึ้นตาม
 ชายแดนเป็นแห่งๆ และทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงกับใช้กำลังทหารเข้าสู่รบกัน โดยทางเรือได้มีการ
 รบกันที่บริเวณด้านใต้ของเกาะช้าง การรบครั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีในนาม ยุทธนาวีที่เกาะช้าง
 อย่างไรก็ตามฝ่ายไทยก็ทำให้ชาติได้ได้รับความเสียหายมิใช่น้อย

กรณีพิพาทนี้ญี่ปุ่นได้เสนอตัวเข้ามาไกล่เกลี่ยโดยหวังที่จะมีอิทธิพลเหนือเอเชียอาคเนย์
 โดยไทยไปชอความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นและตกลงกันว่าญี่ปุ่นจะสนับสนุนให้ไทยคืนดินแดน ส่วนหลวง
 พระบางและปากเซคืน และไทยจะให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นการตอบแทน ซึ่งจอมพล ป. ได้ยอม
 รับชอเสนอของญี่ปุ่นแต่โดยดี คือไทยจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ต่อการจัดระเบียบใหม่ในเอเชีย
 ของประเทศญี่ปุ่น ในตอนแรกของการเสนอการไกล่เกลี่ยฝรั่งเศสไม่ยอมรับชอเสนอ แต่ญี่ปุ่นได้บีบ
 บังคับฝรั่งเศสและฝรั่งเศสแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝรั่งเศสจึงยอมรับการไกล่เกลี่ย จึงมีการจัดตั้ง
 คณะผู้แทนขึ้น ๒ คณะ คณะหนึ่งทำหน้าที่เจรจาที่ไซ่ง่อนอีกคณะหนึ่งทำหน้าที่เจรจาสันติภาพที่

กองประวัติศาสตรทหารเรือ "วันศุกร์และบำเพ็ญกุศลผู้เสียชีวิตแห่งราชนาวี ๑๗
 มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๒" ที่ระลึกหนังสือสุภินีกรบแห่งราชนาวี

กรุงโตเกียว ไทยฝรั่งเศสพักรบเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๔๔ * ผลของการไกล่เกลี่ยทั้งไทยและ
ฝรั่งเศสได้อนามในสนธิสัญญาสันติภาพ ณ กรุงโตเกียว วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๔๔ โดยที่ประเทศ
ไทยไคคืนแดนกลับคืนมาจากฝรั่งเศสคือ ไคคืนแดนทั้งหมดที่ไทยสูญเสียไปตามสนธิสัญญาฉบับ พ.ศ.
๒๔๖๖ และไคคืนแดนที่เสียไปโดยสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๔๔ แต่เสียมรารูและนครวัดยังเป็นของ
ฝรั่งเศสอยู่ ไคคืนแดนจากกัมพูชาหรือเส้น โค้งจากนครวัดไปถึงแม่น้ำโขงตอนไคสทิงเครงและ
ไคถ็องน้ำลิกเป็นเส้นเขตแดนในลำน้ำโขง เกาะทางขวาของล่องน้ำลิกให้คืนแก่ไทย ๒

จากกร ไคคืนแดนคืนนี้ไทยนิยตต่อการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก แต่ญี่ปุ่นนิคหวัง
ที่จะให้มาเป็นพันธมิตรทางทหาร เพราะไทยยังไม่พร้อมที่จะทำสัญญาทางทหาร กับญี่ปุ่นและอิทธิพลที่
ญี่ปุ่นที่มีต่อไทยในขณะนั้นยังไม่แน่นอน ๓

การติดต่อสัมพันธ์ทางการทูต

การติดต่อสัมพันธ์ในระยะนี้เป็นไปตามนโยบายการสร้างความสัมพันธ์ในวงไคมุขยี่รวมแห่ง
มหาเอเซียบูรพาโดยเฉพาะกับประเทศไทย ญี่ปุ่นและไทยไคกระชับสัมพันธ์อันไคอยู่เสมอ ดังจะเห็น
ไคดังนี้

วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๔๔๕ ไทยไคส่งคณะทูตพิเศษไปเยือนพิเศษ โดยมีพันเอกพระยาพหล

รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๑๔๘

๒ เพ็ญศรี กุก "ประเทศไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒" แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร
โบราณคดีปีที่ ๑๔ เล่ม ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๒๓ หน้า ๒ - ๓

๓ ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น หน้า ๑๑๐

พลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าคณะ และมีนาวาเอกหลวงขำรงนาวาสวัสดิ์ และนายฉนิช ปานะนนท์
 รวมทวน ทอมาญี่ปุ่นก็ไต่ส่งคณะทูตพิเศษมาเยือนไทยเป็นการทอมแทน โดยมี พญา ท่านโคคิอิโรทา
 เป็นหัวหน้าคณะ^๒ และเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๔๔๖ นายคาซุโอะ อาโอบิ ไต่เส้นทางมาเยือนไทย
 อย่างเป็นทางการและเข้าพบจอมพล ป. และหลวงวิจิตรวาทการ จากนั้นได้มีแถลงการร่วมกล่าว
 ถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นในสงครามว่า ไทยและญี่ปุ่นจะร่วมมือกันไปให้ถึงที่สุด^๓

การมาเยือนประเทศไทยครั้งสำคัญยิ่งคือ การมาเยือนของพลเอก ฮิเดกิ โทโจ
 นายกรัฐมนตรีรัฐมนตรีญี่ปุ่นมีการพบปะหารือกันระหว่าง ผู้นำไทยกับพลเอกโทโจ เรื่องสถานการณ์
 สงครามและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างไทย
 กับญี่ปุ่น ซึ่งผู้นำญี่ปุ่นยืนยันว่า จะเคารพเอกราชและอธิปไตยของไทยและปรารถนาจะเห็นความเจริญ
 รุ่งเรืองของไทย ประเทศไทยได้แสดงออกในการร่วมมือในนโยบายของญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ โดยการ
 ไต่การรับรองประเทศต่างๆ ในเอเชียที่ประกาศเอกราชจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ได้แก่
 อินเดียน พม่า ฟิลิปปินส์ โดยในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ รัฐบาลไทยได้ส่งสารไปถึงคณะทูตสหภาพอินเดียน
 พม่าและฟิลิปปินส์ โดยแสดงความชื่นชมและชักชวนให้ประเทศเหล่านี้ร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่

^๑กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ เมษายน ๒๔๔๕

^๒กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๔๕

^๓กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ เอกสารกรมการ เมืองตะวันออก แผ่นที่ ๔
 ปีก ๑๔ แถลงการณ์ร่วมไทย - ญี่ปุ่น ในโอกาสที่รัฐมนตรีว่าการมหาเอเซียตะวันออกของญี่ปุ่นมา
 เยี่ยมประเทศไทย

๔ แผ่นเดียวกัน เรื่อง พญา ท่านพลเอกฮิเดกิ โทโจ เดินทางมากรุงเทพฯ ๒๔๔๖

ต่อไป นอกจากนั้นไทยยังให้การรับรองรัฐบาลจีนของนายวัง จิง ไว ในปีเดียวกันด้วย นอกจากนี้จะเห็นได้จากความร่วมมือของไทยในการ เข้าร่วมประชุมนานาชาติแห่งมหาเอเซียบูรพาที่กรุงโตเกียว ซึ่งเป็นการประชุมบรรดาผู้แทนประเทศต่างๆ ที่จัดอยู่ในวงไพบูลย์ร่วมแห่งมหาเอเซียบูรพาไคแก่ ไทย จีน แมนจูทัว หม่า และญี่ปุ่น^๒ จุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือในการดำเนินสงครามและสถาปนาความมั่นคงในการประชุมครั้งนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย โดยอ้างว่าสุขภาพไม่ดีทำให้ญี่ปุ่นผิดหวังมาก^๓ แต่ไทยก็ส่งพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนรัฐบาลไทย

เพื่อให้การร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการประสานงานโฆษณาไทย - ญี่ปุ่นขึ้น เพื่อร่วมมือกันดำเนินโฆษณาทางฝ่ายทหารและพลเรือนให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะข่าวเกี่ยวกับการรบ^๔ ในเรื่องการโฆษณาญี่ปุ่นให้ความสำคัญมาก ญี่ปุ่นเกรงว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะยุยงให้ไทยกับญี่ปุ่นเข้าใจผิดกัน^๕ สำหรับในประเทศไทย

^๑ ตรีณี บุญภิบาล บทบาทของไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๒๒๐ - ๒๒๔

^๒ ประเสริฐ กิติวัฒน์พงษ์ "ญี่ปุ่นกับลัทธิจักรวรรดินิยมในเอเซียตะวันออก ๑๙๒๑ - ๑๙๔๕" วารสารรวมคำแหง ๑ : ๑๐๒ - ๑๐๓ ตุลาคม ๒๕๒๑

^๓ กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง พพ. ๒/๒ : ๕ (๘) รายงานการประชุมนานาชาติแห่งมหาเอเซียบูรพาที่กรุงโตเกียว ๔

^๔ แห่งเดียวกัน บันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการประสานงานโฆษณาไทย -

ญี่ปุ่น

^๕ แห่งเดียวกัน สถานเอกอัครราชทูตส่งคำแถลงของรัฐบาลแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น ในโอกาสที่ประเทศญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ

ญี่ปุ่นได้ใช้ใบปลิวและแผ่นโฆษณาเพื่อให้คนไทยประจักษ์ในความเป็นมิตรแท้ของญี่ปุ่น * ข้อความในใบปลิวที่ญี่ปุ่นเน้นมากคือ การชี้แจงให้ทราบว่า ญี่ปุ่นจะมาช่วยปลดแอกชาวไทยและชาวเอเชียอื่นๆ ให้ออกจากการกดขี่ข่มเหงของสหรัฐอเมริกา ซึ่งญี่ปุ่นจำต้องใช้สงครามเป็นเครื่องมือ * หลังจากที่ได้มีกติกาสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแล้วญี่ปุ่นก็ได้เผยแพร่คำขวัญต่างๆ เช่น "วงไพล์มหาเอเชียบูรพา" "การปลดปล่อยชาวเอเชียให้ออกจากแอกชาวแองโกล แซกซอน" ฯลฯ ซึ่งได้รับการเผยแพร่ไปทั่วประเทศไทย * ญี่ปุ่นได้ใช้การโฆษณาเกี่ยวกับสงครามโดยเฉพาะภาพที่แสดงความทารุณโหดร้ายของอังกฤษและอเมริกา ที่เข้ามาทิ้งระเบิดควาอาวุธของไทย ภาพความมีไมตรีจิตของญี่ปุ่น และญี่ปุ่นได้ส่งภาพยนตร์ชาวสงครามให้กรมโฆษณาการฉายให้ประชาชนชาวไทยชมอีกด้วย

การติดต่อสัมพันธ์ทางคานเศรษฐกิจ

หลังจากที่ นโยบายความเป็นไทยสิ้นสุดลงในวันที่ ๘ ธันวาคม ต่อมาได้มีการทำสัญญา กติกาสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่น ในวันที่ ๒๑ ธันวาคม ซึ่งระบุว่า ไทยกับญี่ปุ่นจะให้ความร่วมมือกันทั้งทาง การเมืองการทหารและเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจึงมุ่งในทางส่งเสริมให้กระชับแน่น เพื่อสร้างวงไพล์ร่วมกัน * ไทยกับญี่ปุ่นจึงมีความสัมพันธ์ทางคานเศรษฐกิจต่อกันระหว่างสงคราม

* สัจ พิธโนทัย ความนึกในกรุงชิง หน้า ๓๔๗

* หม่อมเจ้าพูนพิศมัย กิศกุล เมื่อมีนังแตก หน้า ๒๔ - ๒๘

* พลเอกเนตร ชมะโยธิน ชีวิตนายพล หน้า ๒๔๒

* กองบรรณาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท. ๒/๒ : ๒ (๑๐) การประชุม
กรรมการโฆษณาฝ่ายไทย

* มานิตย์ รวมศิลป์ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ หน้า ๔๒๒ - ๔๒๔

โดยที่ไทยให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นดังนี้

ความร่วมมือในการค้า

เนื่องจากไทยมีสัญญาพันธไมตรีกับญี่ปุ่น ดังนั้นการค้าขายประเทศอื่นๆ จึงหยุดชะงักลง
การค้าขายกับญี่ปุ่นและดินแดนที่อยู่ในครอบครองของญี่ปุ่นเท่านั้น สินค้าที่ไทยส่งไปญี่ปุ่นได้แก่ ข้าว
ชาสัทว่ เกลือ หนังก๊อ ฝ้ายดิบ น้ำมันยาง เศษเหล็ก ยาง ติบูก ไม้สัก ส่วนสินค้าที่ไทยสั่งซื้อจาก
ญี่ปุ่น ประกอบด้วยสินค้าที่ทำด้วยยาง ยาสูษ ฝ้าย กระดาษ เครื่องจักรไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์เหล็ก รถยนต์
เครื่องจักร และเครื่องอะไหล่ เป็นต้น

สินค้าบางอย่างญี่ปุ่นส่งมาให้ไทยไม่เต็มจำนวนที่ไทยสั่งซื้อ ส่วนสินค้าที่ไทยส่งให้ญี่ปุ่น
ตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๔๔๖ - มกราคม ๒๔๔๗ รวมทั้งสิ้น ๒๖ ประเภท ที่เกินกว่าจำนวนที่ตกลง
มีเพียงข้าว และชาสัทว่ นอกนั้นน้อยกว่าจำนวนทั้งสิ้น ตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๔๔๗ ถึงเดือน
สิงหาคม ๒๔๔๗ ปรากฏว่ามีเรือผ่านจากกรุงเทพฯ น้อยเพราะการขนส่งสินค้าทางเรือจากญี่ปุ่นมา
ยังกรุงเทพฯ ทำได้ยาก เนื่องจากฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มรุกหนักทางค่านแปซิฟิก และการที่กรุงเทพฯ
ถูกโจมตีทางอากาศอย่างหนัก จึงทำให้ญี่ปุ่นลังเลใจ^๒ ดังนั้นเรือสินค้าญี่ปุ่นจึงไม่แวะกรุงเทพฯ
จึงไปขนถ่ายสินค้าที่ไซ่งอนและสิงคโปร์ เพื่อลำเลียงเข้ากรุงเทพฯ อีกทีหนึ่ง

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานสินค้าที่ญี่ปุ่นส่งมาระหว่าง
เดือนเมษายน ๒๔๔๖ ถึง มีนาคม ๒๔๔๗

^๒กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ หน้า ๒๔ / ๖ การเคลื่อนไหวทาง
เศรษฐกิจและการค้าในต่างประเทศ บันทึกการประชุมเรื่องการขนส่งสินค้านระหว่างประเทศ
ญี่ปุ่นกับประเทศไทย วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๔๔๗

การค้าขายระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น เพราะญี่ปุ่นพยายามเอาเปรียบไทยเช่น ผู้กษัตริย์สินค้าบางอย่าง ไม่ปฏิบัติตามระเบียบศุลกากร คณะกรรมการเศรษฐกิจไทยญี่ปุ่นต้องรวมประชุมกันบ่อยๆ เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากการค้าของญี่ปุ่นตก อยู่ภายใต้เงื้อมมือของทหารเมือง ญี่ปุ่นมักจะมีเหตุผลอ้างกับฝ่ายไทยอยู่เสมอ เมื่อไทยไม่ได้รับสินค้าที่สั่งซื้อจากญี่ปุ่นหรือได้ไม่ครบตามจำนวน ญี่ปุ่นมักมีข้ออ้างว่า "เวลานี้ญี่ปุ่นกำลังรับภาระอย่างหนัก ประชาชนญี่ปุ่นต้องออกทนต่อความอดอยากขาดแคลน และต้องสงสัยสละมาก เพราะฉะนั้นฝ่ายไทยควรจะต้องเห็นใจ"

การลดค่าของเงินบาทเท่ากับเงินเยน

ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ประเทศไทยติดต่อกับประเทศอื่นๆ ไม่ได้ นอกจากประเทศญี่ปุ่นและดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครองอยู่เท่านั้น ซึ่งในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐบาลญี่ปุ่นได้เสนอให้รัฐบาลไทย รับผิดชอบการในเรื่องเงินตรา ๓ ประการคือ

๑. ให้กำหนดค่าของเงินบาทเท่ากับเงินเยน ในอัตรา ๑ บาท เท่า ๑ เยน
๒. ในการชำระเงินระหว่างประเทศทั้งสอง ให้ชำระด้วยเงินเยน
๓. ให้จัดตั้งธนาคารกลางโคยมีที่ปรึกษาและหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ เป็นชาวญี่ปุ่น

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี การประชุมเจรจาทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น (มีนาคม - เมษายน ๒๔๘๖) บันทึกของนายถนิต คอมันตร์ เลขาธิการเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา เขียนถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ธนาคารแห่งประเทศไทย วิวัฒน์ไชยานุสรณ์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒน์ไชย ไชยยันตร์ ๑ เมษายน ๒๕๐๔ หน้า ๒๘ - ๒๙

ข้อเสนอของญี่ปุ่น ๒ ข้อแรก เท่ากับเป็นการ เสนอให้โยงเงินบาทเท่ากับเงินเยน ซึ่ง
รัฐบาลไทยไม่มอบให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชยที่ปรึกษาดุกระทรงการคลัง ทรงพิจารณา
ค่าของ ๑ บาท กับ ๑ เยน ทรงเห็นว่า เป็นการกำหนดค่าของเงินบาทต่ำกว่าค่าแท้จริง แต่รัฐบาล
ก็จำยอมรับ เพราะญี่ปุ่นกำลังได้เปรียบในสงคราม

การปรับปรุงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเยนกับเงินบาทเป็นสาเหตุที่ทำให้ค่าของเงิน
บาทตกต่ำอย่างไม่หยุดยั้ง ในเรื่องนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ยอมรับว่า เป็นการเสียเปรียบตก
พลเมืองไทยทั่วประเทศ แต่ทางญี่ปุ่นได้ยืนยันแก่รัฐบาลไทยว่า ทางญี่ปุ่นจะเพิ่มราคาซื้อข้าวไทยขึ้น
ให้เป็นจำนวนพอที่จะชดเชยกัน ซึ่งจอมพล ป. ก็ยินยอมเปลี่ยนแปลงตามที่ญี่ปุ่นเสนอมา

การลดค่าเงินบาทเป็นการ เสียเปรียบอย่างมากของฝ่ายไทย ดังนั้นญี่ปุ่นจึงชดเชยการ
เสียเปรียบของฝ่ายไทยคือ

- ๑. ญี่ปุ่นยอมให้ไทยกำหนดราคาข้าวที่จะขายให้ญี่ปุ่นสูงกว่าเดิม ๑๕ %
- ๒. ญี่ปุ่นยอมลดค่าเงินเปิยอินโคจีน ซึ่งมีราคาสูงกว่าไทยให้มีค่าเท่ากับเงินไทย
- ๓. รัฐบาลญี่ปุ่นยินยอมให้รัฐบาลไทยได้เครดิต ๒๐๐ ล้านเยนจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น
แต่มีข้อแม้ว่าจะชำระเงินทั้งปวง ระหว่างทั้งสองประเทศต้องชำระด้วยเงินเยนพิเศษ

กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แผ่น พท ๒/๒ : ๔ (๑) ร่างความ
ตกลงการค้ากับญี่ปุ่น

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ "หลังฉากประกาศสงคราม" ใน จิตวิทยาการเมือง
หน้า ๒๔๔ - ๒๔๕

หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย แผ่น ซี ๔๔ เรื่องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน
เงินเยน ๒๔๔๕

การลดค่าเงินบาทลงทำให้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทกับเงินเยน ซึ่งเคยอยู่ใน
 ระดับ ๑๐๐ บาท ต่อ ๑๕๕.๗๐ เยน ทอลดลงเหลือ ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐๐ เยน ฝ่ายที่ได้รับผล
 ประโยชน์คือ ญี่ปุ่นเพราะเมื่อซื้อสินค้าจากไทย ญี่ปุ่นเสียเงินเยนน้อยลงในเวลาเดียวกัน ไทยก็
 ต้องการสินค้าจากญี่ปุ่นมาก แต่สินค้าจากญี่ปุ่นมีน้อย และการขนส่งก็ยากลำบาก ประเทศไทยจึง
 อยู่ในฐานะเจ้าหนี้ เงินที่ญี่ปุ่นต้องชำระให้แก่ไทยจึงสูงกว่าเงินที่ไทยต้องชำระให้ญี่ปุ่น ดังนั้นเงิน
 บาทที่มีผู้มาขอรับจากธนาคารโดยนำเงินเยนมาเสนอขายจึงมีปริมาณมากกว่าที่ธนาคารได้รับจาก
 ผู้ซื้อเงินเยน จึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศไทย ^๒

การให้ญี่ปุ่นกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในกองทัพ

การที่ไทยยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศและมีสัญญาร่วมมือในหลักการว่า จะจัดให้
 กองทัพญี่ปุ่นได้ เงินเพื่อใช้จ่ายในกิจการทหารในประเทศไทย โดยตกลงกำหนดเงินวงเงินกันเป็น
 ครั้งๆ ไป ในจำนวนที่จะใช้จ่ายในระยะ ๖ เดือน ^๓ ขณะเดียวกันนั้นญี่ปุ่นได้พิมพ์ธนบัตรทหารขึ้น
 จำนวนหลายล้านบาทและได้นำมาใช้ทั่วประเทศไทย แล้วยังบังคับให้รัฐบาลไทยประกาศรับรอง
 ธนบัตรเหล่านั้นเพื่อญี่ปุ่นจะได้ใช้สินค้าซื้อเครื่องใช้ ตลอดจนโคกระบือเพื่อเลี้ยงทหารญี่ปุ่น ^๔

^๑ธนาคารแห่งประเทศไทย บันทึกงานของประหยศ บุษณศิริ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
 พระราชทานเพลิงศพ นายประหยศ บุษณศิริ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ หน้า ๒

^๒ธนาคารแห่งประเทศไทย วิวัฒน์ไชยานุสรณ์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
 พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒน์ไชย ไชยยันตร์ ๑ เมษายน ๒๕๐๘ หน้า ๖๔ - ๖๕

^๓ก.

^๔พลโทประยูร ภมรมนตรี ชีวิตท่าแผ่นดินของข้าพเจ้า หน้า ๔๘๒

การกู้เงินของญี่ปุ่นงวดแรกเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ๒๕๕๔ ถึงมิถุนายน ๒๕๕๕ โดยรัฐบาลไทยให้ธนาคารโยโกฮามา สเปซีแวงค์สาขากรุงเทพเบิกเงินเกินบัญชีจากสำนักงานธนาคารชาติไทยโดยคิกคัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๕ ต่อปี และต้องชำระเงินต้นคืนเป็นทองคำในราคาทองคำบริสุทธิ์ ๑ กรัมต่อ ๓.๐๖ บาท^๑

ในการกู้เงินดังกล่าว มาในกลางปี ๒๕๕๕ -ปลายปี ๒๕๕๖ เพื่อความสะดวกทั้งสองฝ่ายการกู้เงินจึงเปลี่ยนมาเป็นวิธีการให้เครดิตซึ่งกันและกัน ค่ายนี้ญี่ปุ่นนำไปใช้เพื่อการทหาร ดังนั้นไทยจึงมีเงื่อนไขอีกคือ ญี่ปุ่นจะต้องขายเครื่องจักรและสิ่งของต่างๆ ที่ไทยต้องการเป็นจำนวนเงินเท่ากับเงินไทยที่ออกไปกู้ไป ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยมากกว่าการได้รับเงินแบบ

การติดต่อสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

เนื่องจากไทยและญี่ปุ่นปรารถนาที่จะทำสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น รัฐบาลทั้งสอง จึงส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเจรจาทำสัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งมีชื่อว่า "ความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น" มีการลงนามกันที่กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ณ กรุงโตเกียว วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๕ มีนายคิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้รับมอบอำนาจในการลงนามและนายมาซาฮิโกะ ฮานี

^๑กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๒ : ๖ (๑) ญี่ปุ่นขอกู้เงินในระหว่างสงคราม

^๒แฟ้มเดียวกัน ๖ (๕) ญี่ปุ่นกู้เงินในระหว่างสงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นเป็นลงนาม สารสำคัญคือ รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรมในการตั้งสถานวัฒนธรรมในประเทศภาคี ในการโฆษณาทางวิทยุให้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียน หนังสือ ภาพยนตร์ และส่งเสริมให้มีการสอนภาษาระหว่างกัน

ญี่ปุ่นได้ขยายวัฒนธรรมโดยการจัดตั้งสถานวัฒนธรรมของญี่ปุ่นขึ้นที่กรุงเทพฯ เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมทางกิจการระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่นทางวัฒนธรรม เพื่อให้การติดต่อและการร่วมมือกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อความก้าวหน้าของสถานวัฒนธรรมนี้ ในเดือนมีนาคม ๒๔๘๖ กระทรวงกิจการมหาเอเชียบูรพาของญี่ปุ่นได้ให้เงินสนับสนุนแก่สถานวัฒนธรรมนี้เป็นจำนวน ๖๔๐,๐๐๐ เยน

ญี่ปุ่นได้เผยแพร่วัฒนธรรมโดยการมอบหนังสือความรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นให้แก่ห้องสมุดต่างๆ ในประเทศไทย หนังสือดังกล่าวได้แก่ ละครทอายุกิ ประเพณีการชงน้ำชา กีฬาซูโม่ คอกซากุระ การพิมพ์ภาพ และการจัดสวนแบบญี่ปุ่น ญี่ปุ่นสนใจวัฒนธรรมไทยทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นศิลปกรรม วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น พลโตอาเคโท นาคามูระ ผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นประจำประเทศไทย มีความสนใจศิลปการดนตรีและฟ้อนรำของไทยมากถึงกับขอเข้าชมวิธีการฝึกซ้อมและ

*กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๒ : ๔(๑) การเจรจา
ท่วยการตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

๒แฟ้มเดียวกัน ๔(๑๐) การพบปะสนทนาระหว่างคนไทยกับญี่ปุ่น เรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม
และโครงการจัดตั้งสถานวัฒนธรรมของไทยขึ้น ณ กรุงโตเกียว

*กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กรมการศึกษาวิจัยกระทรวงกลาโหม เอกสาร
สงครามมหาเอเซียบูรพา แฟ้มที่ ๓ ปพ. หลักการ ๑ ปีก ๒ เรื่องฝ่ายญี่ปุ่นให้สิ่งของเครื่องใช้แก่
ไทย

การสอนศิลปะเหล่านี้และส่งเจ้าหน้าที่มาถ่ายภาพยนตร์เกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย ไปศึกษาที่ญี่ปุ่นด้วย

ในค่านความร่วมมือของทั้งสองประเทศได้มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาไทยและญี่ปุ่น
เริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยนักเรียนไทยได้รับทุนวัฒนธรรมไปศึกษาต่อในญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่น
ก็ได้ส่งนักศึกษาของตนมาศึกษาวัฒนธรรมไทยเช่น ศึกษาภาษาไทยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในวงการทหารญี่ปุ่นได้เสนอให้มีการแลกเปลี่ยนการแสดงความเคารพกัน พิมพ์เครื่องหมาย
หมขยศทหารญี่ปุ่นให้ทหารไทยทราบ และญี่ปุ่นก็ขอทราบยศทหารไทยด้วย ญี่ปุ่นให้ความสำคัญในเรื่อง
นี้มาก ถึงขนาดแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบว่าญี่ปุ่นคิดจะแต่งเพลงสำหรับทหารไทย - ญี่ปุ่น โดยมีเนื้อ
ร้องทั้งภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

ผลพลอยได้จากการที่ไทยให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นอย่างดีมีมาตั้งแต่วันที่
๒๐ สิงหาคม ๒๔๔๖ ญี่ปุ่นได้มอบของขวัญชิ้นสำคัญแก่ไทยคือ "สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับ
ประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยอาณาเขตประเทศไทยในมลายูและภูมิภาคฉาน" สัญญานี้จะทำให้ดินแดน
๔ รัฐมลายูที่ไทยเคยเสียให้อังกฤษไปเข้ามารวมอยู่ในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ
จอมพล ป. และหลวงวิจิตรวาทการในเรื่องไทยรวมไทย และเป็นการดึงดูดจิตใจของประชาชนด้วย

กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๒ : ๔ (๓๙) พลโทนาถนุร
บัญญัติวิชาการทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ชมโรงเรียนสังคิของกรมศิลปากร

"อิเคโอะ ทิชิโอะ "ประวัติศาสตร์ระหว่างญี่ปุ่นและไทยตามลำดับเหตุการณ์"
แปลโดย วิลาสวงศ์ นพรัตน์ แถลงการณ์ประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ๑ : ๒๕ -๒๖
มกราคม ๒๕๑๓

"กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๒ : ๒ (๔) ข้อตกลงระหว่าง
ประเทศ

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในช่วงหลังจากที่ไทยได้ประกาศสงคราม
กับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว ประเทศไทยก็กลายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นโดยสมบูรณ์ทั้งทางค่าน
การเมือง เศรษฐกิจ การทูต และวัฒนธรรม

บทที่ ๕

ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นปลายสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของคณะเสรีไทย

หลังจากที่รัฐบาลไทยยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านดินแดนไทยแล้ว รัฐบาลก็เปลี่ยนแปลงนโยบายเป็นพันธมิตรทางทหารเพื่อร่วมกับญี่ปุ่น ต่อมาวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ รัฐบาลได้ประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกา เป็นเหตุให้บุคคลกลุ่มหนึ่งเคลื่อนไหวต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นและคึกคักจอมพล ป. บุคคลดังกล่าวคือ "ขบวนการเสรีไทย" มีความมุ่งหมายที่จะรักษาเอกราชของไทยและช่วยให้รอดพ้นจากความหายนะในกรณีที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้ชัยชนะในสงคราม

ได้มีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามและร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่นคือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นหัวหน้ากลุ่ม นายคำเว็ก ชัยนาม รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนประเภทสองไคแก่ หลวงเชษดาทิวังศ์วารวิติ นายสงวน ตุลารักษ์ นายจรูญ สืบแสง นายทองเปลว ฆมภู และนายทวี ตะเวทิกุล เป็นผู้สนับสนุน ซึ่งระยะแรกได้ต่อต้านญี่ปุ่นอย่างเรื้อรัง

ผู้ที่ เป็นหัวหน้ากลุ่มดำเนินการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาคือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และบุคคลอื่นไคแก่ นายจรูญ บุญยรัตนพันธ์ (หลวงคินธุการภักดี) พันโทหม่อมหลวง

รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๒๑๑

นายฉันทนา (มาลัย ชูพินิจ) เอ็กซ์ . โอ. กรุ๊ป พิมพ์ครั้งที่ ๒ (พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า ๒๕๒๗) หน้า ๒๕ - ๓๐

ชาม กฤษร ฆ อยุรยา นายมณี สานะเสน และนายอนันต์ จินทรานนท์ ได้ประชุมกันตั้งขบวนการเสรีไทยในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร ในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อบริบายของรัฐบาลอย่างเปิดเผย ขบวนการนี้ได้ชักชวนให้ประชาชนชาวไทยเข้าร่วมมือและสังวิทุกกล่าวโจมตีรัฐบาลในขณะนั้นและชักชวนคนไทยในต่างประเทศเข้าร่วมคณะกบฏทั้งทางวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร ในการดำเนินการค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้อาศัยจำนวนเงิน ๒๓ ล้านบาทที่รัฐบาลไทยฝากไว้ในสหรัฐอเมริกา

หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ปราศรัยกับประชาชนชาวไทยผ่านสถานีวิทยุในนครซานฟรานซิสโก เมื่อ ธันวาคม ๒๔๘๔ ว่า "สถานทูตไทยที่กรุงวอชิงตันไม่ยอมรับหรือเห็นชอบกับการกระทำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในการขอมจำนวนที่อยู่และศึกษาจากรัฐบาลไทย" นอกจากนี้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้ขอร้องให้ชาวไทยอย่าต่อแค้นหรือหมกมุ่นและช่วยกันกำจัดกวาดล้างญี่ปุ่นให้พ้นจากดินแดนไทย

ขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาเริ่มดำเนินการจริงจังเมื่อ ๕ เดือนหลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพาเกิดขึ้น สาเหตุที่ล่าช้าเพราะรัฐบาลสหรัฐอเมริกายึดเงินจำนวน ๒๓ ล้านบาทของรัฐบาลไทยไว้ เมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริการับรองอิศรราชทูตไทยแล้ว พวกเสรีไทยใน

* กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้มสงครามโลกครั้งที่ ๒/๒ ๒๓(๑)
สำเนาทำให้การของนักเรียนไทยที่กลับจากสหรัฐอเมริกาลงวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๕

๒๓. (เงิน ๒๓ ล้านบาทที่สหรัฐอเมริกายึดไว้เมื่อไทยประกาศสงคราม)

* เสนีย์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์ ประชุมปาฐกถาและคำอภิปรายหน้า ๖

นายฉันทนา (มาลัย ชูพินิจ) เอกซ.โอ.กรฐ. หน้า ๘๖ - ๘๗

สหรัฐอเมริกาจึงได้เงินมาใช้จ่าย แต่อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่จำกัดเงินไทยในสหรัฐอเมริกา
พวกเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ๔๗ คน ในระยะแรกได้กำหนดแผนการไว้ดังนี้

๑. งานค้ำโฆษณาเผยแพร่ให้สหรัฐอเมริกา รู้จักและช่วยเหลือไทย
๒. งานค้ำทหารอาสาสมัครช่วยอเมริกา
๓. งานค้ำชักชวนคนไทยให้ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น

งานค้ำโฆษณาของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช จักให้มีประจำทุกวัน ทั้งนี้เพื่อส่งข่าวเกี่ยวกับ
กับการเคลื่อนไหวแห่งสงครามให้นานาชาติทราบว่าคนไทยไม่เห็นด้วยจากการที่รัฐบาลของจอมพล
ป. เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ๒

ในค้ำงานทหารขบวนการเสรีไทยได้ให้ความช่วยเหลือสัมพันธ์มิตรมากมายและในเดือน
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เสรีไทยได้รับการคัดเลือกและฝึก ค้ำงานทหารมีนายป่วย อึ้งภากรณ์ และ
เพื่อนเสรีไทย ๒ คนได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยโคจรมาพร้อมทั้งนำเครื่องรับ
วิทยุเข้ามาด้วย และกำหนดว่าจะมาลงที่เขาสลาร์ ในเขตอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย
แต่นายป่วย และพรรคพวกได้ลงฝึกที่หมายคือไปลงที่วังน้ำขาว จังหวัดชัยนาท ต่อมาอีก ๒ วัน พวก
เขาก็ถูกจับส่งตัวไปควบคุม ณ ที่ทำการตำรวจสันติบาลสระปทุม กรุงเทพฯ โดยปกปิดเป็นความลับ
ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของพลตำรวจโทอุล อุกุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ

ส่วนเสรีไทยในไทยนั้นนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นหัวหน้ากลุ่ม
และพวกคณะกษัตริย์ของนายกำจัต พลาญกูร มารวมสนับสนุนด้วย นายปรีดี ได้ส่งนายกำจัตเดินทาง

รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๒๐๒

๒ แดมสุข นุ่มนนท์ เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๑๑๓

ไปอังกฤษและสหรัฐอเมริกาโดยผ่านกรุงจุงกิง เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๒๖ เรื่องที่นายกำจัต
ได้รับมอบหมายไปเจรจามีดังนี้

๑. ให้เรื่องการประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกาเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๒๕
ของจอมพล ป. เป็นโมฆะ
๒. ให้อังกฤษและอเมริการับรองรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ที่จะออกไปตั้งรัฐบาล
ในอินเดีย
๓. ให้อังกฤษและอเมริกาเอื้อเฟื้อและให้เกียรติแก่รัฐบาลไทยตามสมควร เช่นเดียวกับ
ประเทศอื่นๆ
๔. ขอให้อังกฤษและอเมริกาปล่อยเงินของรัฐบาลไทยที่ไต่กักไว้เพื่อจะได้นำมาใช้ดำเนินการ
สงครามกับญี่ปุ่นต่อไป

แต่ นายกำจัตได้ช่วยถึงแก่กรรมที่นครจุงกิง ด้วยโรคเนื้อร้ายในลำไส้เมื่อเดือนตุลาคม
๒๔๒๖ นายปรีดี จึงมอบหน้าที่นี้ให้นายสงวน ตุลารักษ์ และนายแคง คุณติลภ ปฏิบัติถึงชนแทนในระหว่าง
นี้เสรีไทยสามารถปฏิบัติการโคกสองแควลกว่าแตกออกมา คือเมื่อจอมพล ป. พ้นจากตำแหน่งนายก
รัฐมนตรีแล้ว พสทรีควง อภัยวงศ์ เข้ารับตำแหน่งแทนทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์
นั่นเอง

ขบวนการเสรีไทยในประเทศไทยได้แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น ๓ สายดังนี้

๑. สายพลเรือน มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้ามีนามแฝงว่า รุช
๒. สายทหาร มีพลโทชิต มั่นศิลป์สินาคโยธารักษ์ รองแม่ทัพใหญ่เป็นหัวหน้ามีนามแฝง

ว่า "จามปลา"

๓. สายตำรวจ มีผลตำรวจโท อกุล อกุลเกษตรวิธ อธิบคิกรมตำรวจ เป็นหัวหน้า มีนามแฝงว่า "ปูเลา"

ขบวนการเสรีไทยในประเทศยังแบ่งเป็น ๒ ฝ่ายคือ

๑. ฝ่ายพลพรรค มีหน้าที่ฝึกหัดอาวุธและคานการรบ
๒. ฝ่ายสืบราชการลับ ได้รับความร่วมมือจากพลตำรวจโท อกุล อกุลเกษตรวิธและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจ ฝ่ายสืบราชการลับของเสรีไทยจะรายงานไปให้หน่วยสืบราชการลับของสัมพันธมิตรทราบ

เรื่องเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทย ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยได้พยายามขามสืบการปฏิบัติการต่างๆ หลายครั้ง เช่น ฝ่ายทหารญี่ปุ่นค้นพบสนามบินลับของเสรีไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคอื่นๆ

ระหว่างนั้นกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทยไม่ไว้ใจกองทัพไทยและเสรีไทย กองทัพญี่ปุ่นได้สร้างป้อมและตั้งปืนกลตามค่ายทหารและจุดยุทธศาสตร์ต่างๆ ฝ่ายกองทัพไทยก็เตรียมการเช่นกัน

ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม ๒๕๔๔ ขบวนการเสรีไทยเตรียมที่จะต่อต้านการปลดอาวุธกองทัพไทยของญี่ปุ่น แต่พลเรือเอก ลอร์ด หลุยส์ เม้าแบคเทิน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของสัมพันธมิตรแจ้งว่า ขบวนการเสรีไทยจะต้องหลีกเลี่ยงการปะทะกับกองทัพญี่ปุ่น จนกว่าจะ

^๑ปริศนา คานตระกูล นายควงกับแม่ทัพญี่ปุ่น หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑

^๒รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๒๐๗

^๓จ้อ เซ ลิน นายพลลับ หน้า ๔๑ - ๔๒

ถึงวันเค็ย ซึ่ง เป็นวันที่กองทัพไทยและเสรีไทยจะร่วมมือกันโจมตีกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย

ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรโดยไม่มีเงื่อนไขในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ เป็นการยุติสงครามหาเอเซียบูรพา

แผนการต่อต้านญี่ปุ่นของหลวงพิบูลสงคราม

ตามจดหมายที่ไคเขียนชี้แจงไปถึงหนังสือพิมพ์รายวันต่างๆ ของหลวงพิบูลสงครามเพื่อโต้ตอบกับฝ่ายตรงข้าม เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๔๘๘ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบแล้ว หลวงพิบูลไคชี้แจงถึงการดำเนินการต่างๆ มีดังนี้

๑. การทำสนธิสัญญาต่างๆ เพื่อร่วมมือเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นนั้นมิได้ทำขึ้นด้วยเจตนาที่แท้จริง แต่เพราะความจำเป็นบังคับเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ไห้บ้านเมืองและประชาชนต้องเสียหายล้มตายเป็นการปะทะกับญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการปฏิเสธว่ามีไคทำข้อตกลงลับใดๆ กับญี่ปุ่นเลย

๒. มีความเชื่อมั่นว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายแพ้สงครามมาตั้งแต่ก่อนเริ่มสงครามแต่ที่ทำการสนธิสัญญาต่างๆ กับญี่ปุ่นนั้นเป็นเพียงกลอุบายเพื่ออุบายเอาใจญี่ปุ่น จะไคถอนอมกำลังไว้ต่อต้านญี่ปุ่นภายหลัง

๓. ทำการต่อต้านชักชวนญี่ปุ่นทางอ้อม ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ถักทอข่าวไม่ให้ญี่ปุ่นซื้อข้าว เนื้อสัตว์ ไคสะควาก ความคุมไม่ไห้ญี่ปุ่นกว้านซื้อผ้า สาลี หนังสือพิมพ์ ไปไห้ประโยชน์ไค ป้องกันญี่ปุ่นไม่ให้ซื้อโรงงานต่างๆ

๔. ชักชวนไม่ให้ญี่ปุ่นเผยแพร่วัฒนธรรมและการสอนภาษาญี่ปุ่น โดยประกาศเปลี่ยนให้

"ทวี บุญยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า ๒๐๙- ๒๑๐

ใช้ภาษาไทยแบบใหม่

๕. ทำการชักชวนเรื่องอื่นเช่น ชักชวนกรรมกรไม่ให้ไปทำงานกับญี่ปุ่น ชักชวนชาวญี่ปุ่นไม่ให้เข้าบ้านในบริเวณยุทธศาสตร์
๖. ท่อตันชักชวนญี่ปุ่นโดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์และสถานีวิทยุช่วยการแทรกข้อความที่ท่อตัน ห้ามปรามไม่ให้คนไทยคบค้ากับญี่ปุ่น ชักชวนค้านการสื่อสารคมนาคม
๗. จัดตั้งกองกำลังพลเรือนและกองกำลังหญิงขึ้น เพื่อเตรียมใช้เป็นกองกำลังต่อสู้กับญี่ปุ่นและเตรียมจัดสร้างเป็นฐานทัพที่จังหวัดเพชรบูรณ์
๘. ให้ความช่วยเหลือคุ้มกันชนชาติสัมพันธมิตรในไทยและที่ถูกส่งเข้ามาปฏิบัติการในไทย ตลอดจนบรรดาสมาชิกเสรีไทยด้วย

แผนการดำเนินการของฝ่ายญี่ปุ่น

หลังจากทำสัญญาร่วมรบกับไทยแล้ว กองทัพภาคใต้ของ ญี่ปุ่นได้กำหนดแผนการร่วมกัน สำหรับอินโดจีน ฝรั่งเศส และไทยจีน มีส่วนเกี่ยวข้องกับไทยคือ ญี่ปุ่นจะดำเนินการถอนกำลังทหารออกจากไทย ให้ทูตทหารบกประจำสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำไทยดำเนินการปิดล้อมจีน ใหม่มากขึ้น และรีบเร่งดำเนินการสร้างทางรถไฟสายไทย - พม่า ให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว เพื่อใช้เป็นเส้นทางลำเลียง

ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเริ่มจะไม่ราบรื่น เนื่องจากญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนพลั่วในสงคราม ฝ่ายไทยก็ลอบติดต่อกับกองทัพจีนที่จุงกิง และฝ่ายสัมพันธมิตร จึงทำให้ญี่ปุ่นไม่วางใจไทย โดยได้เพิ่มกำลังทหารในไทยและสั่งเตรียมพร้อมยิ่งขึ้น เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๖ พร้อมทั้งได้ส่งกองพลน้อยที่ ๒๔ เข้ามาประจำในไทยเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๗ กองทัพญี่ปุ่นมาอยู่ในไทยมาก ซึ่งได้ประจำอยู่ที่กรุงเทพฯ เชียงใหม่ กาญจนบุรี และชุมพร

ต่อมาเดือนมิถุนายน ๒๔๘๗ หลังจากที่ญี่ปุ่นสูญเสียเกาะโซบั้นแล้ว รัฐบาลญี่ปุ่นมีความเป็น

หวังว่า ประเทศต่างๆ ในวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ทางใต้แสดงท่าทีว่าจะต่อต้านขับไล่อู๋ปุ่น
 ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในประเทศไทยรัฐบาลหลวงพิบูลสงคราม ก็โศกเศร้า และนายควง อภัยวงศ์
 ก็ได้ให้คำยืนยันต่ออู๋ปุ่นว่าจะยังคงให้ความร่วมมือกับอู๋ปุ่นต่อไป และในวันที่ ๕ กันยายน ๒๔๘๓
 ในที่ประชุมของฝ่ายผู้นำทหาร ของกองทัพญี่ปุ่นได้กำหนดแผนการปฏิบัติต่อไทยขึ้นใหม่ มีความว่า
 ญี่ปุ่นจะพยายามดำเนินการเพื่อให้ไทยให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่โดยจะเคารพต่อเอกราชและ
 อธิปไตยของไทยและรักษาความสงบภายในประเทศ ตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญา
 พันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ขอตกลงร่วมรบและคำประกาศวงไพบูลย์มหาเอเชีย
 บูรพา

ในขณะที่กองทัพญี่ปุ่นเพียงพลำในสงครามเสรีไทยได้มีการเคลื่อนไหวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งมีข่าวว่า พล.ต.อ. อุดม อุดมเดชจรัส ได้คบคิดอย่างลับๆ กับหลวงพิบูลสงครามคหา
 จะทำการต่อต้านอู๋ปุ่น ญี่ปุ่นจึงได้ประชุมกันกำหนดมาตรการการปฏิบัติต่อไทยคือ

๑. ฝ่ายไทยสถานการณ์ที่เป็นอยู่นี้จะไม่ทำการปลดอาวุธไทย และจะดำเนินการทุกวิถีทาง
 เพื่อยับยั้งวิกฤตการณ์ใดๆ ที่จะเกิดขึ้น

๒. ในกรณีที่ไม้อาจหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธได้ จะมีการกำหนดมาตรการใหม่ขึ้นอีกต่อไป
ไทยกับญี่ปุ่นเมื่อยุคสงคราม

ญี่ปุ่นขอจำนวนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๔ และเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
 ประจำไทยได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๔ ต่อมาวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๔
 รัฐบาลไทยได้ประกาศพระบรมราชโองการว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลไทยต่อประเทศอังกฤษ
 และสหรัฐอเมริกานั้นเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญและความประสงค์ของประชาชนชาวไทยและ
 ว่าประเทศไทยมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะกลับสถาปนาสัมพันธไมตรีที่มีอยู่กับสหประชาชาติก่อนการยึดครอง
 ของญี่ปุ่น และพร้อมที่จะคืนอาณาเขตบางส่วน ทั้งของอังกฤษและฝรั่งเศสกับทั้งสัญญาว่าจะให้ความร่วมมือ

มีอย่างเต็มที่ต่อสหประชาชาติในอันที่จะสถาปนาเสถียรภาพของโลกด้วย

สหรัฐอเมริกายอมรับในประกาศสันติภาพของไทยทันที แต่อังกฤษได้ส่งวนท่าที่ไทยแถลงว่าจะรับไว้พิจารณา ต่อมาวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๔ รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้ลงอกเพื่อให้มีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ที่จะทำการเจรจาสันติภาพกับฝ่ายสัมพันธมิตรต่อไป และในวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๘๔ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษก็รับรองประกาศสันติภาพของรัฐบาลไทย

หลังจากไทยประกาศสันติภาพแล้ว ก็เริ่มปรับปรุงสัมพันธภาพที่มีอยู่กับประเทศต่างๆ ให้ดีขึ้นทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝ่ายสัมพันธมิตร นอกจากนี้ได้ตกลงคืนคินคินแดนที่ได้จากอินโดจีนให้ฝรั่งเศสตามความเห็นของคณะกรรมการประนอมไทยฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๘๐ พร้อมทั้งใช้ค่าเสียหายอีกจำนวนหนึ่งเพื่อให้ฝรั่งเศสได้สนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ และยังได้ดำเนินการเจรจาทางการทูตกับสหภาพโซเวียตและจีน เพื่อสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๔ และไทยก็เป็นประเทศแรกในฝ่ายอักษะประเทศแรกที่ได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ^๒

วิเทศกรณีย์ ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๒๓๓

^๒ ความตกลงระงับกรณีระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสและพิธีสารว่าด้วยการถอนตัวออกไปและการโอนอาณาเขต ลงนาม ณ กรุงวอชิงตัน ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ และคำแปลรายงานของคณะกรรมการประนอมฝรั่งเศสไทย วอชิงตัน ดี.ซี. วันที่ ๒๗ มิถุนายน

ผลกระทบต่อไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ระยะเวลา ๖ ปีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมาก ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลกระทบนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบัน

ผลกระทบทางการเมือง

กองทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ รวมระยะเวลา ๓ ปีเศษ นั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยมากคือ กองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยได้กลายเป็นปัญหาสำคัญยิ่งที่สนับสนุนให้เกิดความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาลไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกคณะราษฎร หรือคณะปฏิวัติผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีรากฐานของความขัดแย้งภายในอยู่แล้วนั้น ใหขยายขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกคณะราษฎรฝ่ายที่เป็นทหารและฝ่ายพลเรือน

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล. ปิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ นั้นมีความคิดแตกต่างกันมาตั้งแต่กรณีพิพาทอินโดจีนแล้ว เมื่อไทยในนโยบายเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสและใช้กำลังทหารเข้ายึดคืนปัญหา นายปรีดีไม่เห็นด้วยกับเหตุการณ์ครั้งนี้ เพราะนายปรีดีเห็นว่า เขมรคงไม่ต้องการตกอยู่ใต้อิทธิพลของไทย ซึ่งไม่สามารถพัฒนาประเทศเขมรได้ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเองก็มีผู้นำาญญูถาร เหล่านี้เพียงไม่กี่คน และเขมรเป็นดินแดนกั้นชนระหว่างไทยกับจีนด้วย ซึ่งถ้าไทยผนวกเขมรก็จะเกิดปัญหากับจีนได้ *

ความขัดแย้งที่เริ่มรุนแรงคือ การที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินนโยบายละทิ้งความเป็นกลางและเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาล โดยนายปรีดี-พนมยงค์และนายค.เวก ชัยนาม มีความคิดเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม กังจะเห็นได้จากความคิดเห็นของนายปรีดี พนมยงค์(หลวง ประคินรุมนุชกรรม) ว่า "เมื่อเราหยุดยั้งและวินิจฉัยไปในทางที่เราจะไม่รบแล้ว ผลที่ตกลงนั้นจะต้องเป็นว่า เราไม่ไปรบกับอีกฝ่ายหนึ่ง ..."

การเข้ามาของกองทัพญี่ปุ่นได้กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกแยกภายในคณะรัฐบาล โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป.พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีพรรคพวกสนับสนุนอยู่เบื้องหลังมาก ความขัดแย้งรุนแรงในเรื่อง การร่วมมือกับญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงเป็นโอกาสให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ใช้ปัญหานี้เป็นเครื่องจี้ฝ่ายตรงกันข้ามคือ นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ให้มีอำนาจและบทบาททางการเมือง

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. กับนายปรีดี พนมยงค์ในเรื่องการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ เป็นความริเริ่มจากจอมพล ป.พิบูลสงครามและหลวงวิจิตรวาทการ เป็นสำคัญ ซึ่งมีผู้ลงนามและลงพระนาม ๒ ท่านคือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาและเจ้าพระยาพิชเชนทร์โยธินและพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภายังรับสั่งให้ประกาศชื่อนายปรีดี ไปควยถึงแม้จะไม่ลงนามก็ตาม^๒

^๑สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งพิเศษ วันที่ ๔ ธันวาคม

๒๔๘๕

^๒ทวี บุญยเกตุ "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" ใน เมืองแรกประชาธิปไตย หน้า ๒๗

เหตุผลที่สำคัญที่นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ยอมลงนามในประกาศสงคราม คงสืบเนื่องมาจาก การที่ปรีดี ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของจอมพล ป. ที่เข้าร่วมกับญี่ปุ่น นายปรีดีเห็นว่า ไม่ควรร่วมมือกับญี่ปุ่นไม่ว่าด้านใดๆ ทั้งสิ้น แต่จอมพล ป. พยายามสงครามกลับเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น และให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในทุกด้านๆ จนถึงขั้นประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ความไม่พอใจในจอมพล ป. ของนายปรีดี จึงมีมากขึ้นและแสดงออกอย่างเปิดเผย โดยการไม่ยอมลงนามในพระบรมราชโองการประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกา ซึ่งต่อมา นายปรีดี ก็ได้ใช้เป็นข้ออ้างในการประกาศสันติภาพในการระบอบว่า การประกาศสงครามดังกล่าวเป็นโมฆะ

ความพยายามของกลุ่มพลเรือนที่ต่อต้านญี่ปุ่นและต่อสการจะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. โดยนายปรีดี พยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้น โดยการชักจูงให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติเลือกนายทวี บุญยเกษตร เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร เพราะมีนายปรีดี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายทวี บุญยเกษตร ประธานสภาผู้แทนราษฎร และหม่อมหลวงกรี เกษชาติวงศ์ รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลแล้วคำประกาศตั้งรัฐบาลใหม่ยอมถือว่าเป็นพระบรมราชโองการ สมบูรณ์ตามกฎหมายและถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ

แต่จอมพล ป. พยายามได้ใช้อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรีไม่ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายทวี บุญยเกษตร และบีบบังคับนายทวี บุญยเกษตร พร้อมทั้งพันตรีควง อภัยวงศ์ ให้สละตำแหน่งเสีย โดยจอมพล ป. อ้างว่า ฝ่ายญี่ปุ่นไม่รู้จักทั้งสองท่านนี้ ๒

๑ ทวี บุญยเกษตร "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒" ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ หน้า ๒๐๖

๒ สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑ / ๒๔๘๖ สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๖ "เลือกประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร"

เมื่อพันตรีทอง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งแล้ว พลตรี ประจัน มหาทิลก จึงได้รับเลือกเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎรแทน

สาเหตุที่จอมพล ป. ชักขวางการทวี บุญยเกตุและพันตรีทอง อภัยวงศ์ ไม่ให้เป็นประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร น่าจะเป็นควยเหตุผล ๓ ประการคือ

๑. ความไม่พอใจเป็นการส่วนตัว ในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใ้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อนายทวี บุญยเกตุใ้รับใบลาออกของจอมพล ป. ก็ใ้หน้าเสนอต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งใ้รับอนุมัติใ้เป็นไปตามประสงค์ กังนั้นจอมพล ป. จึงโกรธเคืองนายทวี บุญยเกตุ มาก

๒. จอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจใ้สงสัยถึงแผนการของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีแผนการจะจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น ทั้งนี้เพราะจอมพล ป. พิบูลสงครามมีอำนาจทางการเมืองมาก และใ้ใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงใ้ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่พอใจแล้วหันไปสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์มากขึ้น

๓. การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายทวี บุญยเกตุ เพราะต้องการจะแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. มีอิทธิพลเหนือคณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นการแสดงอำนาจเผด็จการอีกควย

๑ สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๔๖ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๔๖ หน้า ๓๓๕

๒ สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๗/๒๔๔๖ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๖ หน้า ๒๕๓

๓ อุด จิระสวัสดิ์ "สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" หน้า ๑๔๕

๔ กุ ๑ หน้า ๑๔๕

๕๓๓ สถานการณ์สงครามได้เริ่มต้นแปรไปตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เมื่อญี่ปุ่นตกเป็นฝ่าย
 ล่าถอย ท้องสูญเสียดินแดนต่างๆ ที่เคยยึดครองข้อมูที่มหาสมุทรแปซิฟิก ให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่
 ตลอดเวลาและมีที่หาว่าจะพ่ายแพ้สงคราม ส่วนสถานการณ์ภายในประเทศไทย เชื่อว่านายคอง
 ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์มาก เพราะมีพลพรรคเสรีไทยโค่น เป็นพรรคพวก ขณะเดียวกันความนิยม
 ในตัวจอมพล ป. ในหมู่ประชาชนเริ่มลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้นโยบายรัฐนิยม โดยเฉพาะการ
 มังคัมคัยระเบียบว่าควยวัฒนธรรม อันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไป พอ
 จากนั้นการ เกษตราษฎรจากจังหวัดต่างๆ ไปสร้างถนนและฐานทัพที่เพชรบูรณ์ทำให้ราษฎรเจ็บป่วย
 และล้มตายจำนวนมาก เป็นการสร้างความเคืองแตรอนแก่ประชาชนเป็นการ เปิดโอกาสให้นาย
 ปรีดี พนมยงค์ โจมศิริรัฐบาล จอมพล ป. อย่างรุนแรง และสามารถโน้มน้าวจิตใจสมาชิกสภาผู้
 แทนราษฎรส่วนมาก ให้เห็นถึงความจำเป็นในการโค่นล้มรัฐบาล ดังนั้นสภาผู้แทนจึงลงมติไม่อนุมัติ
 ร่างพระราชบัญญัติที่รัฐบาลเสนอ ๒ ฉบับโค่น ร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดคนครบาล
 เพชรบูรณ์และร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดคพทขบกรมพล จอมพล ป. จึงต้องงัดคณะรัฐบาล
 ลาออกเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗

ผลกระทบทางกานเศรษฐกิจ

หลังจากกองทัพญี่ปุ่นเข้าสู่ประเทศไทยได้คือ ในเดือนมิถุนายน ๒๔๘๔ จอมพล ป. พิบูล
 สงคราม นายกรัฐมนตรีแถลงว่า ภาวะเศรษฐกิจของประเทศกำลังทรุดเต็มที่ เนื่องจากเงิน
 ทุนสำรองของประเทศประมาณ ๕๐ % ถูกรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาถักไว้ที่กรุงลอนดอนและ
 นิวยอร์ก นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังถูกญี่ปุ่นบีบบังคับให้ลดค่าเงินบาทเท่ากับเงินเยน ส่วนทางกาน
 การค้าระหว่างประเทศก็หยุดชะงักจะทำการค้าได้เฉพาะญี่ปุ่นและประเทศภายในไต้หวันโดยรวม
 แห่งมหาเอเชียบูรพา ฉะนั้นฐานะการเงินของประเทศไทยจึงตกต่ำมาก ถึงขั้นวิกฤตจริงๆ

ผลกระทบทางด้านการเศรษฐกิจเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ในสงครามมหาเอเชียบูรพา สรุปได้ ๓ ประการคือ

๑. ปัญหาจากการกำหนดค่าของเงินบาทเท่ากับเงินเยน การลดค่าเงินบาทให้เท่ากับเงินเยน ในอัตรา ๑๐๐ บาท ต่อ ๑๐๐ เยน ทำให้ฝ่ายไทยเสียหายมาก กระทรวงการต่างประเทศไทยได้แถลงว่า ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับไทยมีหลายประการคือ

- ๑.๑ การค้ากำไรในทางแลกเปลี่ยนเงิน
- ๑.๒ สินค้าขาออกจะไม่ขึ้นราคา
- ๑.๓ สินค้าขาเข้าจะมีราคาแพงขึ้น
- ๑.๔ ค่าครองชีพของพลเมืองอาจสูงขึ้นถึงกับมีความจำเป็นจะต้องเพิ่มเงินเดือน

ข้าราชการ

ฝ่ายที่ได้รับประโยชน์คือ ญี่ปุ่นเพราะซื้อของจากไทยได้โดยเสียเงินเยนเป็นจำนวนน้อย ภัยแก่ญี่ปุ่นจึงได้ประโยชน์ในตอนแรกที่ซื้อของไปขายในต่างประเทศ เพราะญี่ปุ่นจะต้องเสียเงินเป็นจำนวนมากขึ้นในการซื้อของของไทยในจำนวนเท่ากัน หากสงครามยังคงดำเนินต่อไปค่าของเงินบาทก็จะลดลงไปอีก ญี่ปุ่นก็จะหาซื้อของได้ยาก นโยบายของญี่ปุ่นจึงเหมาะและเป็นประโยชน์แก่ตนเองในระยะสั้นเท่านั้น ๒

เนื่องจากญี่ปุ่นมีความต้องการสินค้าไทยมากในเวลาเดียวกันไทยต้องการสินค้าจากญี่ปุ่นมาก แต่สินค้าญี่ปุ่นมีน้อยเนื่องจากกำลังผลิตส่วนใหญ่ต้องใช้ในการผลิตอาวุธและการขนส่ง ลำบากประเทศไทยจึงอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่การลดค่าของเงินบาทในตอนต้นสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ

กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ ๘/๑๐ เรื่องการเจรจาตกลงกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจการเงินและการค้า

๒ ก.

พระราชวังสี่เขมร พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยักษ์ วิวัฒนไชยานุสรณ์ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวรวงศเขมรองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยักษ์ ๑ เมษายน ๒๕๐๔ หน้า ๖๕

๒. ปัญหาจากการใช้จ่ายของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย

เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย และใช้เส้นทางผ่านไปโจมตีพม่า มลายูและสิงคโปร์ นั้น ก็ได้ใช้กองทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นกองหนุนส่งกำลังบำรุงไปยังแนวหน้า ญี่ปุ่นจึงต้องการเงินเป็นจำนวนมากในการใช้จ่าย แม้ในระยะแรกกองทหารจะนำธนบัตรที่พิมพ์เองมาใช้ในประเทศไทยเป็นจำนวน หลายล้านบาท แต่เงินเหล่านี้ก็หมดลงในระยะเวลาอันรวดเร็ว ญี่ปุ่นจึงขอเงินจากรัฐบาลไทยญี่ปุ่นใช้วิธีตามที่ตนต้องการคือ เสียคอกเบี้ยน้อยและตอนแรกชำระเงินคืนเป็นทองคำ แต่ต่อมาเปลี่ยนคืนเป็นเงินเบน ค่าใช้จ่ายของกองทัพญี่ปุ่นในประเทศไทย ในระยะต้นสงคราม ปี ๒๕๔๕ ประมาณเดือนละ ๒ ล้านบาท และในระยะ ๖ เดือนสุดท้ายในปี ๒๕๔๘ ค่าใช้จ่ายได้เพิ่มขึ้นถึงเดือนละกว่า ๑๐๐ ล้านบาทในขณะที่รายได้ของรัฐบาลขณะนั้นเฉลี่ย ปีละ ๒๐๙ ล้านบาท ^๒

เนื่องจากรายได้ของประเทศไทยมีน้อย แต่ค่าใช้จ่ายของกองทัพญี่ปุ่นมีมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงพิมพ์ธนบัตรเพิ่มเพื่อจะนำมาใช้จ่ายตามความจำเป็นและปรากฏว่าทันทีที่รัฐบาลจอมพล ป. ลงนามเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น สินค้าทุกประเภทก็มีราคาสูงขึ้นทันทีจากการฉวยโอกาสของพ่อค้าไทย นอกจากนั้นญี่ปุ่นได้ก็เงินจากไทยเป็นจำนวนมาก ทหารญี่ปุ่นจึงใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นผลให้ค่าครองชีพและค่าแรงงาน ในประเทศไทยแพงขึ้น

นอกจากนั้นบรรดาสรรพสินค้าที่ญี่ปุ่นซื้อแล้วนั้นก็ส่งออกไปนอกประเทศเป็นจำนวนมาก สินค้าภายในประเทศจึงขาดแคลน และสินค้าที่มีอยู่ก็ราคาสูงขึ้น จึงจะเห็นได้ชัดกพฤติการณ์ร้านค้าชาวญี่ปุ่นเช่น ร้านซังโง๊วก กานเนโบ มาคิอิ ได้กักตุนสินค้าไว้เป็นจำนวนมาก บางทีก็ไม่ขายให้คนไทย

๒ กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๒ ๖(๒) ญี่ปุ่นขอเงิน
ในระหว่างสงคราม

๒ เรื่องเดียวกัน

ถ้าคนไทยจะซื้อก็จะได้ในราคาสูง

นอกจากนั้นข้อสัญญาทางการทหาร ซึ่งกำหนดให้ญี่ปุ่นซื้อสินค้าต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทยเพื่อใช้ประโยชน์ในทางการทหาร โดยไม่เสียภาษี ญี่ปุ่นจึงถือโอกาสหลีกเลี่ยงจึงนำไปสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ตน โดยอาศัยความร่วมมือจากพ่อค้าญี่ปุ่นในประเทศไทย ฉะนั้นการที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องการค้าและเป็นผู้ประกอบการค้าเสียเองเช่นนี้ จึงทำให้กองทัพญี่ปุ่นมีเงินใช้จ่ายมากขึ้น เป็นผลให้ภาวะการเงินและตลาดการค้าในประเทศไทย บั่นป่วน จนสุดท้ายรัฐบาลไทยจะแก้ไขได้

๓. ปัญหาจากการค้าขายกับญี่ปุ่น

แม้ว่าราคาสินค้าขาเข้าและขาออกจะมีราคาสูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจขณะนั้น แต่ราคาสินค้าที่ส่งมาจากญี่ปุ่นกลับสูงมากกว่าราคาสินค้าที่ไทยส่งไปญี่ปุ่น เพราะการกำหนดค่าเงินบาทให้เท่ากับเงินเยนนั่น เป็นค่าที่ต่ำกว่าความจริงมาก ทำให้สินค้าที่ส่งมาขายในไทย มีราคาสูงขึ้น แต่สินค้าขาออกกลับมีราคาสูงกว่าเดิม การลดค่าเงินบาททำให้ญี่ปุ่นมีอำนาจซื้อสูง จึงสามารถส่งสินค้าจากไทยได้เพิ่มขึ้นกว่าในระยะก่อนสงคราม จึงทำให้ตลาดการค้าภายในขาดแคลนสินค้า และราคาสินค้าก็สูงขึ้นไปด้วย

วิธีการแก้ไขของรัฐบาลไทยได้แก่ การพยายามที่จะแก้ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบของญี่ปุ่นและแก้ไขปัญหาคาดแคลนสินค้าที่จำเป็นและจำกัดภาวะเงินเฟ้อให้อยู่ในภาวะขอบเขตไทยจึงพยายามขยายตลาดการค้าไปสู่ดินแดนที่ญี่ปุ่นยึดครองตั้งแต่มกราคม ๒๕๔๕

กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง พ.พ. ๒/๒ ๑๑(๒) พกติกการ
ต่างๆ ของญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม

๒ สำนักเลขาธิการรัฐสภา รัฐสภา รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑๐ / ๒๕๔๕
สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๕

ญี่ปุ่นเคยสัญญากับไทยว่า จะส่งสินค้าที่ประเทศไทยต้องการมีมูลค่า ๘๐ ล้านดอลลาร์ แต่เมื่อประเทศไทยส่งสินค้าจำเป็นในมูลค่า ดังกล่าว ญี่ปุ่นก็ไม่ยอมส่งมาให้ และยังฉวยประโยชน์จากไทยมากขึ้นเช่น ในระยะปลายสงคราม ญี่ปุ่นประสบปัญหาขาดแคลนอาหาร จึงต้องการข้าวจากประเทศไทยมากขึ้น จนถึงกับเรือกลไฟและเรือโป๊ะ ที่ใช้ขนถ่ายอยู่เดิมไม่เพียงพอและรวดเร็วทันความต้องการ ทางกองบัญชาการทหารญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ จึงได้มอบให้บริษัทมิซุมิชิ โซชิ โทซึ จากก๊ จักเรือกลไฟญี่ปุ่น ๒ ลำคือเรือ โตคิฮิเม และเรือ ไทยเซ มาช่วยลำเลียงข้าวจากท่าเรือกรุงเทพฯ ถึงเกาะสีชัง

การค้าขายระหว่างไทยกับญี่ปุ่นต้องกระทบกระเทือนมากขึ้นในตอนปลายสงคราม เมื่อญี่ปุ่นพลีชีพลงในสมรภูมิแปซิฟิก มีผลให้เรือสินค้าของญี่ปุ่นเข้ามาประเทศไทยยาก และเรือขนส่งสินค้าญี่ปุ่น ถูกเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นเรียกเกณฑ์เอาไปใช้ในการทหารเป็นจำนวนมากขึ้น จนกระทั่งปลายปี ๒๔๘๓ ก็ไม่มีเรือสินค้าของญี่ปุ่นเลย ที่มีกำหนดจะออกเดินทางมากรุงเทพฯ ทั้งๆ ที่มีสินค้าที่ไทยต้องการมาก ดังนั้นทางออกของการขาดแคลนสินค้าในประเทศไทยจึงได้แก่การพึ่งตนเองเป็นเหตุให้รัฐบาลเร่งการผลิตภายในประเทศให้มากขึ้น

๕ ผลกระทบทางบ้านสังคม

แผนการสร้างชาติทางบ้านวัฒนธรรมได้เริ่มต้นมาก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกไทย แต่มาถูกขัดตอน ที่กองทัพญี่ปุ่นมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว แผนการสร้างชาติเปลี่ยนเป็นเข้มข้นกว่าเดิมคือ มีการปลุกใจควยล้มชิตาตินิยม ปลุกฝังความรักชาติอย่างขนานใหญ่คล้ายกับนาซีและฟาสซิสต์ โดยเฉพาะเรื่อง เชื้อผู้นำ นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือในการสร้างชาติอีกอย่างหนึ่งคือ สภาวัฒนธรรมแห่งชาติทำหน้าที่

* กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แห่ง พ.พ. ๒/๒ ๑๑ (๒๔๗) บริษัทมิซุมิชิ โซชิ โทซึ จากก๊ จักการใช้เรือกลไฟเป็นเรือลำเลียงขนส่งข้าวระหว่างกรุงเทพฯ สีชัง อันเป็น การผิดกฎหมาย

อบรมสั่งสอนและปลูกฝังความรักชาติให้ประชาชน ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยจะต้องดำเนินนโยบายตามแบบญี่ปุ่นเช่น ฝึกความแข็งแรง ฝึกระเบียบด้วยการเข้าแถวฝึกกายบริหารและเดินทางไกล ผู้หญิงต้องบริหาร เรือร่างและฝึกความอดทนด้วยการร่วมเดินทางไกลกับสามี นักเรียนต้องฝึกเครื่องหลังตลอดเวลาเพื่อแสดงความทรหดกับมัน ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลได้ออกประกาศวีรกรรมชาติไทยที่เน้นหนักถึงคุณลักษณะพิเศษประจำชาติคล้ายกับหลักบุชชิโคของญี่ปุ่น

เหตุผลเบื้องหลังประการหนึ่งที่จอมพล ป. คำเป็นแผนการสร้างชาติ ท่านได้ชี้แจงภายหลังที่ญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามว่า การสร้างชาติขนานใหญ่นั้นเพราะต้องการให้ญี่ปุ่นเห็นว่า ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ มีอารยธรรมสูงส่ง ญี่ปุ่นจะมากลุมไม่ได้ มีการปฏิวัติวัฒนธรรมเช่น การใส่ช้อนส้อมบริโภคอาหาร เพื่อป้องกันการมิชตะเกียบ สำหรับการตั้งสภาวัฒนธรรมฝ่ายหญิงนั้น เพื่อให้ผู้หญิงที่ทำงานกับญี่ปุ่นลาออกมาทำงานที่สำคัญงานฝ่ายหญิงแทน ส่วนเรื่องการเปลี่ยนการเขียนภาษาไทยแบบใหม่ นั้นก็เพื่อป้องกันการบีบบังคับจากญี่ปุ่นที่จะให้คนไทยเรียนภาษาญี่ปุ่น เพราะใช้เรื่องนี้เป็นอ้างได้ว่าขณะนี้เด็กไทยกำลังเรียนภาษาไทยแบบใหม่อยู่ จึงไม่พร้อมที่จะเรียนภาษาญี่ปุ่น ทำให้คนไทยรอดพ้นจากการให้เรียนภาษาญี่ปุ่น

การที่รัฐบาลใช้วิธีพลเข้าปกักร่างกายวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนต้องทำอย่างโน้นอย่างนี้จึงมีส่วนทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง ขึ้นในสังคมไทยเพราะรัฐบาลสอนให้ประชาชนเชื่อและยอมจำนนต่อชนชั้นปกครองโดยไม่ต้องมีข้อโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น

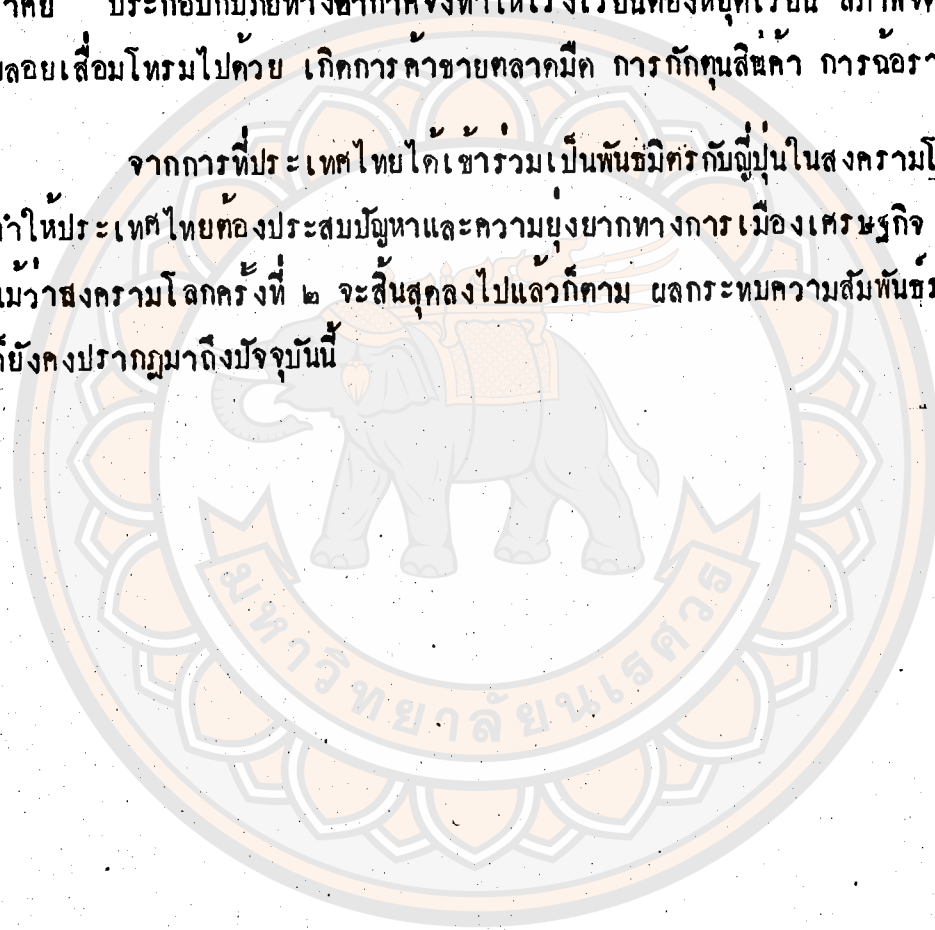
^๑แกมสุข นุมนนท์ ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใน ทันอิต หน้า ๑๘๘

^๒จอมพล ป.พิบูลสงคราม "ความร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม" ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย หน้า ๔๔๐ - ๔๔๒

^๓ทินพันธ์ นาคะตะ "การเมืองไทยระหว่างปี ๒๔๘๒ - ๒๔๘๐" วารสารธรรมศาสตร์

ตลอดระยะเวลาที่ญี่ปุ่นมาอยู่ในประเทศไทย ญี่ปุ่นไม่ได้อำนาจอำนาจอธิปไตยของไทยที่จริง แต่คนไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากภัยสงครามมากที่สุด ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเดือดร้อน เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูง นอกจากนั้นการจัดการศึกษาของไทยก็ได้รับความกระทบกระเทือนด้วยเพราะกองทหารญี่ปุ่นได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นที่พักอาศัย ประกอบกับภัยทางอากาศจึงทำให้โรงเรียนต้องหยุดเรียน สภาพจิตใจของคนไทยก็พลอยเสื่อมโทรมไปด้วย เกิดการค้าขายตลาดมืด การกักตุนสินค้า การฉ้อราษฎร์บังหลวง

จากการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีผลทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาและความยุ่งยากทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมและถึงแม้ว่าสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะสิ้นสุดลงไปแล้วก็ตาม ผลกระทบความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ยังคงปรากฏมาจนถึงปัจจุบันนี้

บทสรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น เริ่มมีมาแต่อดีตแล้ว และหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ญี่ปุ่นได้ขยายอำนาจเข้ามาในเอเชียตะวันออก และต้องการขจัดอิทธิพลชาวตะวันตกออกไป จากเอเชียโดยใช้คำขวัญว่า "เอเชียเพื่อชาวเอเชีย" ปลูกเร้าความรู้สึกชาตินิยมของชาวเอเชีย ต่อมาญี่ปุ่นก็มีแนวคิดใหม่คือ "ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก" เป็นเครื่องมือในทางอุดมการณ์ ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และได้พัฒนาเป็น "นโยบายการสถาปนาวงใหญ่ลุ่มร่วมกันแห่ง มหาเอเชียบูรพา" ที่เน้นการร่วมมือซึ่งกันและกันของชาติเอเชียทั้งหลาย ญี่ปุ่นได้วางแผนการที่จะเข้า สงครามโดยกำหนดให้ประเทศไทยอยู่ในส่วนหนึ่ง ของแผนยุทธศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยจึงมีส่วนร่วมในสงครามนี้กับญี่ปุ่น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นในยุโรป ประเทศไทยได้ประกาศนโยบายเป็นกลางและ ได้เจรจาทำสัญญาการค้าไม่รุกรานกับญี่ปุ่นในวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ต่อมาเมื่อเกิดกรณีพิพาท อินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นเห็นว่าจะเป็นการกระทบกระเทือน ต่อประโยชน์ของตนในอินโดจีน เนื่องจากญี่ปุ่นกำลังเจรจากับฝรั่งเศสเพื่อขอใช้อินโดจีนเป็นฐาน ทัพโดยอ้างว่าเพื่อสกัดกั้นการรุกรานของจีนทางใต้ ญี่ปุ่นจึงเข้ามาไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทนี้ ผลทำให้ไทย ได้คืนแคว้นล้านช้างตะวันตกของแม่น้ำโขงคืนมา จากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้ไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ที่ กระชับแน่นยิ่งขึ้น และไทยต้องทำพิธีสารว่าควยหลักประกันและความมั่นใจกันทางการเมืองซึ่งเป็นการ ให้คำมั่นสัญญาแก่ญี่ปุ่นว่าไทยจะรักษาสันติภาพในเอเชียตะวันออกและไม่กระทำการใดอันเป็นปฏิปักษ์ กับญี่ปุ่นนั่นเอง

แต่แล้วในวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ พร้อมกับส่งกองทัพบุกเข้าประเทศไทย และยื่นข้อเสนอความร่วมมือจากรัฐบาลไทย รัฐบาลไทยตกลง ให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยไปใต้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเคารพเอกราชอธิปไตยและเกียรติศักดิ์ ของประเทศไทย ต่อมาวันที่ ๑๑ ธันวาคมไทยกับญี่ปุ่นก็ได้ทำสัญญาต่อกันอีกโดยเน้นความร่วมมือทาง

ทหาร ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งแจ้งเหตุผลว่าจำเป็นต้องลงนามในสัญญา นี้เพราะถูกฝ่ายญี่ปุ่นบีบบังคับ แต่ที่จริงแล้วจากหลักฐานต่างๆ พบว่าเป็นความประสงค์ของจอมพล ป. ที่จำจะให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ เนื่องจากการคาดคะเนเหตุการณ์ว่าญี่ปุ่นจะโค่นล้มชนในสงคราม ในที่สุดวันที่ ๒๑ ธันวาคมปีเดียวกัน ไทยกับญี่ปุ่นก็ตกลงทำกติกาสัญญาพันธมิตรต่อกัน ได้มีการลงนามในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งฝ่ายไทยเห็นว่าจะจะเป็นหลักประกันไม่ให้ฝ่ายญี่ปุ่นบีบบังคับสัญญาได้ และเมื่อถึงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ประเทศไทยก็ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรคือ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เมื่อผู้นำไทยมีความเห็นว่าฝ่ายญี่ปุ่นจะชนะสงครามค่อนข้างแน่นอน ไทยควรจะมีส่วนได้ประโยชน์จากชัยชนะของญี่ปุ่นด้วย ซึ่งแม้ว่าขั้นตอนในการประกาศสงครามจะไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายก็ตาม และเป็นที่น่าสังเกตว่าการประกาศสงครามของไทยนี้เป็นจุดสุดยอดของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ดังนั้นประเทศไทยจึงเข้าสู่สงครามอย่างแท้จริงในวันที่ ๒๕ มกราคม นั้นเอง

ในช่วงเวลา^๓ที่ไทยเป็นสัมพันธมิตรกับญี่ปุ่นจาก พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๘ นี้ไทยได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายวงไพบูลย์ร่วมแห่งมหาเอเซียบูรพาของญี่ปุ่นนั่นเอง ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระยะนี้ทั้งสองฝ่ายได้พยายามกระชับความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อกันอยู่เสมอ มีการติดต่อส่งทูตพิเศษจากไทยไปญี่ปุ่น และญี่ปุ่นก็ส่งทูตพิเศษมาเยือนไทยเป็นการตอบแทน

ความสัมพันธ์ทางการทหารนั้น กองทัพไทยกับกองทัพญี่ปุ่นได้ทำสัญญาความตกลงร่วมกันโดยแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติกล่าวคือ กองทัพไทยจะปฏิบัติการรบและรับผิดชอบในภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนญี่ปุ่นรับผิดชอบทางด้านพม่าและทางใต้ของประเทศไทยลงไปตลอดแหลมมลายู ซึ่งกองทัพไทยได้ถูกขับไปทางเหนือ เข้าไปในแคว้นเชียงตุง ยึดไคเมืองต่างๆจนฉีกพรมแดนประเทศจีน กองทัพไทยจึงได้หยุดเพียงแค่นั้น และเพื่อให้การติดต่อประสานงานด้านการทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นดำเนินไปด้วยดีและรวดเร็ว ทางรัฐบาลไทยจึงจัดตั้งคณะกรรมการผสมขึ้น ต่อมาเมื่อภาระกิจทางการค้านี้มีมากขึ้น เพื่อความเหมาะสมจึงจัดตั้งเป็น "กรมประสานงานพันธมิตร" สังกัดกองบัญชาการทหารสูงสุด มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับญี่ปุ่นในทุกๆ เรื่อง นอกจากนั้นกรมประสานงานพันธมิตรยัง

กำหนดหลักในการให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายญี่ปุ่นตามนโยบายของรัฐบาล โดยเชิญชวนให้ส่วนราชการ และเอกชน แสดงอริยาคัยไมตรีและความเอื้อเฟื้อแก่ทหารญี่ปุ่นที่ไปตั้งพักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงซึ่ง ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่นอีกอย่างหนึ่งคือ การสร้าง ทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ไทย - พม่า โดยตกลงกันว่าญี่ปุ่นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดส่วนไทยจะจัดหาวัสดุอุปกรณ์และกำลังคนมาช่วยเหลือ นอกจากนั้นญี่ปุ่นยังเกณฑ์เชลยศึกสัมพันธมิตรจมนลายุและ สิ่งคนีปรมาสมทบอีกด้วย แต่เนื่องจากทางรถไฟสายนี้สร้างอย่างรวดเร็ว เร่งด่วนและผ่านภูมิประเทศ ที่ทุรกันดารและเต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บ บรรดาเชลยศึกและกรรมกรเหล่านี้จึงเสียชีวิตลงอย่าง มากมาย นอกจากนั้นไทยและญี่ปุ่นได้ร่วมกันสร้างทางรถไฟสาย กระจบุรี - ชุมพร ซึ่งเป็นทางสาย สั้นๆ สำหรับขนส่งยุทธปัจจัยในการสงครามไปยังประเทศพม่าอีกสายหนึ่งด้วย

ความสัมพันธ์ทางค้าขาย เศรษฐกิจ ไทยได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ตามพันธะกรณี ที่ได้ตกลงกันเช่น ความร่วมมือในการค้าขาย ซึ่งได้ระบุไว้ในความตกลงระหว่างประเทศทั้งสองว่า ไทยจะส่งข้าวช่วยเหลือแก่ญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นก็จะส่งน้ำมันและเครื่องจักร และสินค้าอื่นๆ ที่ไทยส่งให้ แก่ญี่ปุ่นได้แก่ เกลือ ครั่ง ผ้าย ยาง ทุบัก ส่วนสินค้าญี่ปุ่นส่งมาไทยได้แก่ ผลิตภัณฑ์เหล็ก นม ยาง ค้าย นอกจากนั้นแล้วทางฝ่ายไทยได้ลดค่าเงินบาทลงมาเท่ากับเงินเยน ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเดิม คือ ๑๐๐ บาท ต่อ ๑๕๕๗๐๐ เยน มาเป็น ๑๐๐ เยนต่อ ๑๐๐ บาท และไทยยังให้กองทัพญี่ปุ่นกู้เงิน เพื่อนำไปใช้ในกิจการทหารด้วย ปรากฏว่าญี่ปุ่นกู้เงิน จากไทยจากเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ ถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นเงิน ๑,๒๓๑,๓๐๑,๐๘๓ บาท

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทยและญี่ปุ่นหาทางส่งเสริมความเข้าใจทางวัฒนธรรมซึ่งกัน ละกัน โดยทำความตกลงขึ้นฉบับหนึ่งคือ "ความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศ ญี่ปุ่น" ซึ่งระบุว่าทั้งสองประเทศจะส่งเสริมเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จากการ ที่ประเทศไทยให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นตามนโยบายวงใหญ่อยู่ร่วมแห่งมหาเอเซียบูรพา ญี่ปุ่นตกลงมอบ เงินแคน ๔ รัฐมลายูภาคเหนือ และรัฐไทยใหญ่ในพม่าให้แก่ประเทศไทย การโค่นล้มคนเหล่านี้คืนมา

เป็นการสอดคล้องจุดประสงค์ของรัฐบาลไทยที่ต้องการ ผลประโยชน์ในการ เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น

ผลจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ กว้างขวางมาก กล่าวคือ คำนการ เมืองภายในประเทศของไทยตลอดสมัยที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทย รัฐบาลยังมีอำนาจอธิปไตยสมบูรณ์ในการปกครองและบริหารประเทศ เพราะมีกติกาสัญญาพันธมิตรที่ ข้อหนึ่งระบุว่าไทยและญี่ปุ่นจะเคารพเอกราชอธิปไตยซึ่งกันและกัน แต่ปัญหาเรื่องญี่ปุ่นกลับเป็นปัจจัย สำคัญอันหนึ่งในการสร้างความขัดแย้งในกลุ่มสมาชิกคณะราษฎร ให้แตกแยกกัน ระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนญี่ปุ่นและต่อต้านญี่ปุ่น จากจุดนี้เป็นผลให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นกลุ่มทหารกับกลุ่มพลเรือน และกลุ่มทหารบกและทหารเรือ ส่วนทางค่านการ เมืองระหว่างประเทศจากการที่ผู้นำไทยประกาศ สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรและรวมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ซึ่งหลังสงครามแม่ไทยจะไต่คืนแผ่นดินมา จากอังกฤษและฝรั่งเศสก็ตกลงไปให้ ๒ ประเทศนั้นและไทยต้องเสียผลประโยชน์ในการ เจริญ ยกเลิกสถานะสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร

พันธะทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้การ ค้าภายในและภายนอก ประเทศหยุดชะงัก ส่วนทางค่านการ สงครามปัญหา เรื่องญี่ปุ่นกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการ สร้างชาติไทยอย่างมโหฬาร

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ ไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีทั้งผลดีและผลเสียต่อ ประเทศไทยกล่าวคือ ในระบายนการ ค่านการ โยบาย เป็นพันธมิตรร่วม เป็นร่วมตายกับญี่ปุ่นเป็นผลดี ที่รัฐบาลสามารถใช้เป็นเครื่องมือชักจูงให้ประชาชนชาวไทยสนับสนุนนโยบายการ สร้างชาติ แต่ ประเทศไทยต้องประสบปัญหาความยุ่งยากทั้งทางค่านการ เศรษฐกิจและสังคม

บรรณานุกรม

เอกสารต้นต้น

กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ แฟ้ม พท ๒/๑ : ๑ (๒) จดหมายจากอัครราชทูต
ไทย ณ กรุงโตเกียว ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ ๑๓๖๔ / ๒๕๕๒ ลงวันที่

๓ ตุลาคม ๒๕๕๒

- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๒(๑) กิจกรรมการผสมกรมประสานงานพันมิตร
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๒(๔) ข้อตกลงระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๒(๑๐) การประชุมโฆษณาฝ่ายไทย
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๒(๑๓) การติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่น (การตั้งกรมประสานงานพันมิตร)
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๔(๑) ความตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๔(๓๗) พลโทนาทามูรา ผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยขอ
ชมโรงเรียนสังกัดของกรมศิลปากร
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๕(๕) รายงานการประชุมนานาชาติ แห่งมหาเอเซียบูรพาที่กรุง
โตเกียว ๔
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๖(๑) ญี่ปุ่นขอเงินในระหว่างสงคราม
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๑๑ (๒) พฤติกรรมต่างๆ ของญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม
- แฟ้ม พท ๒/๒ : ๑๑ (๒๗) บริษัทมิทซึบิชิ โชชิ โกลา จำกัด จักการใช้เรือกลไฟ
เป็นเรือลำเลียงขนส่งเขาระหว่างกรุงเทพฯ - ศรีรัง
อันเป็นการผิดกฎหมาย
- แฟ้มที่ ๕ ปีก ๑ พญา ทานฮิเทกิ โตโจ เดินทางมากรุงเทพฯ
- แฟ้มที่ ๕ ปีก ๑๔ แถลงการณ์ร่วมไทย - ญี่ปุ่น ในโอกาสที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหา
เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นมาเยือนประเทศไทย

กองประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์ทหาร กรมการศึกษาวิจัย กระทรวงกลาโหม เอกสารสงคราม
มหาเอเซียบูรพา แผ่นที่ ๒ ปท. แผนกปกครองหลักการ ๒ (หลักการที่ฝ่ายไทยตกลงกับฝ่าย
ญี่ปุ่นและฝ่ายญี่ปุ่นถือปฏิบัติเอง) เรื่องกฎอัยการศึกของหน่วยจิ

_____ แผ่นที่ ๓ ปท. แผนกปกครอง ปีก ๒ เรื่องที่ ๔ ฝ่ายญี่ปุ่นให้สิ่งของเครื่องใช้แก่ไทย

_____ แผ่นที่ ๒๖ ก. ขพ. แผนกปกครองทั่วไป ๘ เรื่องนายแสง นายปลั่ง อ้างเป็นสาย
อ้างเป็นสายลับทหารญี่ปุ่นและขอเอาเงินนายทองหล่อ

กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แผ่น ซี/ ๑๔๐ (๑) เรื่องการเจรจาตกลง
กับญี่ปุ่นเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจการเงิน การค้า (การส่งพหุการ เงินไปโตเกียวเงินค่าใช้
จ่ายทางการทหารญี่ปุ่นในเมืองไทยและเรื่องซื้อทองคำญี่ปุ่น

_____ แผ่น ๕/๑๓๘ ปีก ๓ เรื่องนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

_____ แผ่น ๕/๑๓๘ ปีก ๔ เรื่องการสนทนาระหว่างอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว กับรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ)
วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

_____ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

_____ รายงานกกลประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๑/๒๔๘๖ วันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๖

_____ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๘๖ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย แผ่น ซี. ๑๐ เงินสร้างทางรถไฟสายไทย - พม่า

_____ แผ่น ซี. ๔๔ เรื่องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินเยน ๒๔๘๕

เอกสารต้นต้นที่พิมพ์แล้ว

ราชกิจจานุเบก ประกาศพระบรมราชโองการใหม่ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒

เล่มที่ ๕๖ ตอนที่ ๑๒๔ ลงวันที่ ๕ กันยายน ๒๔๘๒

"กติกาสัญญาไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น" ราชกิจจานุเบกษา ๑๔๒๖ ตอนที่ ๕๓
ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

"ความตกลงสมรภูมิแบบเพื่อยกเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และอินเดีย"
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๓๓ ตอนที่ ๔ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔

สำนักเลขาธิการรัฐสภา รัฐสภา รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๐/๒๔๘๕ วันที่
๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

กรมโฆษณาการ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๔

_____ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑๒ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

_____ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

_____ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕

_____ ข่าวโฆษณาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๗ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

"การจัดการศึกษาในยามสงคราม" นิกร ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ หน้า ๑

เอกสารอ้างอิง

การรถไฟแห่งประเทศไทย การสร้างทางรถไฟหนารัตติกต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศ
พม่าในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ม.ป.ท. ๒๕๑๔, ๑๕๗ หน้า อิศำเนา
เขียน ชีระวิทย์ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕๑๗, ๓๗๑ หน้า

นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๑, ๑๕๕ หน้า

วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น แพร่พิทยา ๒๕๑๑, ๓๒๗ หน้า

เจริญ ไชยชนะ โตโจ เสริมวิทยะบรรณาการ ๒๕๒๐, ๒๕๐ หน้า

โลกหลังสงครามโลกเซอร์ เกษมบรรณกิจ ๒๕๑๖, ๑๖๐ หน้า

จิ๋อปี, เซสิน นายพลลี้ภัย แปลโดย อูทัย คันธลากุล โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์ ๒๕๔๗, ๖๐๒ หน้า

ชิมาสึ, ฮาซานางา "ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น - ไทย" ใน สัมพันธ์ไมตรีไทย - ญี่ปุ่น : ชาวไทย
ฉบับพิเศษ หน้า ๑ - ๒๕ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรม
ราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม - ๕ มิถุนายน
๒๕๐๖

เคอบาร์รัฐ วิลเลียม ทีโอคอร บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น เล่ม ๔ แปลโดย จ่านงค์ ทองประเสริฐ
ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๑๕, ๔๔๓ หน้า

คิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๐, ๖๔๓ หน้า

ถนอมสุข นุ่มนนท์ พันอศิต สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ ๒๕๒๒, ๒๑๖ หน้า

เมืองไทยสงครามโลกครั้งที่ ๒ กวางมล ๒๕๒๑, ๑๕๖ หน้า

ทวี ชีระวงศ์เสรี สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๔,
๒๕๕ หน้า

ธนาคารแห่งประเทศไทย วิวัฒนาการธนบัตร พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชวงศ์
พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยงค์ ๑ เมษายน ๒๕๔๔ ธนาคารแห่งประเทศไทย ๒๕๐๘, ๔๓๖ หน้า

นริศพงษ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น ประวัติการทูตไทย ไทยเซคม ๒๕๑๔, ๗๑ หน้า
นายฉันทนา (นามแฝง) อุก. โล. กระทบเรื่องภายในขบวนการเสรีไทย ก้าวหน้า ๒๕๑๗, ๔๖๐ หน้า
เขตร เขมะโยธิน, พลเอก งานที่ดินของพันเอกโบฮี เขมมบรรณกิจ ๒๕๑๐, ๓๖๓ หน้า

ชีวคินายพล เขมมบรรณกิจ ๒๕๑๐, ๓๕๒ หน้า
ประเท็บ คลองตรวจโรค สารคดีแห่งชีวิต ๕๐ ปีของข้าพเจ้า โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๓, ๖๔๔ หน้า
ประยูร ภมรมนตรี, พลโท ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า บรรณกิจ ๒๕๑๔, ๔๕๒ หน้า
ปรีชา คานตระกูล นายควงกับแม่ทัพญี่ปุ่น โรงพิมพ์พิมพ์ศรี ๒๕๔๒, ๑๔๖ หน้า
รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๐,
วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ บรรณการ ๒๕๑๑, ๗๖๔ หน้า
สังข์ พิธินทัย ความนึกในกรุงซัง คลังวิทยา ๒๕๔๔, ๖๐๑ หน้า
อ.พิบูลสงคราม (นามแฝง) จอมพล ป.พิบูลสงคราม ศูนย์การพิมพ์ ๒๕๑๔, ๕ เล่ม

วิทยานิพนธ์

ฉวีวันท์ จันทคนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๑๐, ๒๒๔ หน้า
เทียมจันทร์ อำนาจทางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๗) วิทยานิพนธ์ อ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐, ๔๗๔ หน้า
ธานี สุขเกษม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕ วิทยานิพนธ์ อ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๒๒, ๒๑๔ หน้า